

**MÓNUS GYULA,
SZERÉNYI FERDINÁND:**

BENE - BEŇA
KÖZSÉG JELENE ÉS MULTJA.

ÁRA: 10 KORONA.

MÓNUS GYULA
SZERÉNYI FERDINÁND

BENE-BEŇA

KÖZSÉG JELENE ÉS MULTJA.
(SZOCIOGRAFIAI TANULMÁNY.)

NYOMATOTT: A „KÁLVIN”-NYOMDÁBAN BEREKSZÁSZ 1934.

Ezt a munkát a Csehszlovákiai Magyar Tudományos-, Irodalmi- és Művészeti Társaság bíraltatta és a Tudományos Szakosztály 1934. évi március hó 4-én tartott gyűlésén elfogadta és 1500 korona jutalomban részesítette. A Tudományos Szakosztály a közkönyvtárak és a falu krónikások figyelmébe ajánlja, mint egyik úttörő szociografiai munkát.

A benei öreg templom.

I. Bene község fekvése.

A község Podkárpatzská-Rusz déli részén a Beregardótól keletre huzódó hegycsoport utolsó szakaszán és ennek déli oldalán fekszik. Előtte terül el a Nagyalföld és mögötte felrajzolódnak az égbolt peremére a Beszkidek hegyláncai. A vonaton utazó elé Beregszász (Berehovó) és Tiszaujlak (Výlok) között gyönyörű panorámát varázsol félköralakban vonuló, szőlővel betelepített és erdőkkel szegélyezett hegykoszorújával. Egyike a legszebb fekvésű falvaknak.

A falu tengerszin feletti magassága 112 méter. Keresztül halad rajta nyugat-keleti irányban a kassa—jaszinai országút, amelynek két oldalán épültek a falu házai mintegy másfél kilométer hosszúságban. Északi irányban a telkek folytatását a szőlőhegy képezi az aljában diszló gyümölcsösökkel és gyönyörű kilátású borházakkal. A szőlőhegy fogyó hold alakban övezi a falut és ennek megfelelően a község utcája is ezt a formát mutatja. A hegy déli oldala szőlővel betelepített, míg északi lejtője erdővel benőtt. Átlagos magassága 150—200 méter között váltakozik. Míg az északi oldal meredek, addig a déli egyenletes, szelid lejtőivel megy át a síkságba. A hegy tömegét andezit alkotja. Ennek felszínét művelésre kiválóan alkalmas agyagos — márgás — vagy televénytalaj borítja. A falu végén levő kőbányában az andezit sziklából elsőrangú malomkővet készítenek és építésre különösen alkalmas és keresett követ bányásznak. A hegyvonulatot észak-déli irányban mély völgyek barázdálják és a rajtuk levő szőlőknek a legkedvezőbb fekvést biztosítják. (Napnak kitett, széljárástól védett stb.)

A keleti határban elterülő legelő közepén emelkedik különállóan és magányosan a »Kelemen« nevű hegy. Alapjának körvonala elipszist mutat 500 méter hosszanti- és 200 méter kereszt átmérettel. Formája kupalakú. Szeszélyes sziklafalai, barlangjai, elvadult növényzete és az egész hegy titokzatos volta izgatón hat a nép fantáziájára. Se szeri — se száma a hozzáfűződő legendáknak, amelyekben a belsejében elrejtett kincsek hiedelme állandóan visszatér. Az erősen felajzott kincsvágy a múlt évben egy kisebb csoportot kutatásra ösztönzött. Több havi kemény, szikláthatagató munkájoknak,

kincskeresésüknek eredménye nagy anyagi ráfizetés s keserves csalódás lett.

A falu déli határa a magyar Nagyalföld legészakibb nyulványát képezi. Földmiveltésre alkalmas, bár tápértékben igen gyenge talaj. Az altalaj jobbára agyag, míg a feltalaj agyagos-, homokos- vagy vályogtalaj. A határ keleti és déli részén sok a mélyfekvésű vadvizes talaj, amelyeken csak nagy küzdelemmel és kevés eredménnyel folyik a művelés, ezért jobbára legelők vagy kaszálók. Legtermékenyebbek a Borzsa folyó két oldalán elterülő homokos- vagy vályogtalaju földek és a hegyvonulat lábánál fekvők, amelyeket a jól trágyázott szőlőkől rájuk folyó eső vagy hólé tart jó erőben.

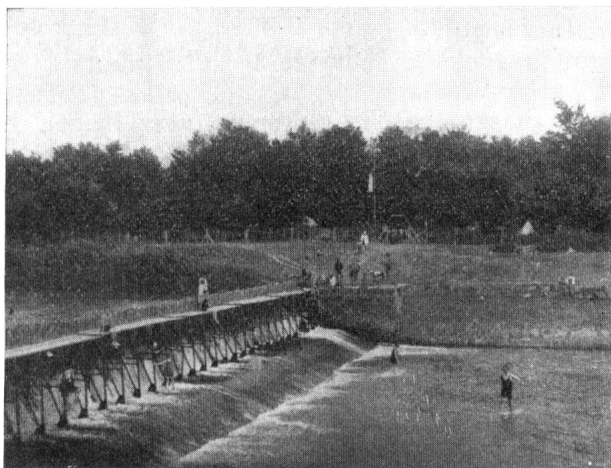
A falu szőlőhegy és síkföld határa együtt 936 hektár (1638 kat. hold, 40 öl híján.)

A kőbánya.

Vízrendszere. A község határának keleti részén lép be a Borzsa folyó és egy nagy kanyarulatot alkotva, a délin lép ki újra. A falu határát mintegy két egyenlő részre osztja. A határból kilépve csakhamar a »Duzzasztó« nevű gátba ütközik, amely vizét a normális szinttől mintegy 2 méterrel

magasabbra duzzasztja fel. E duzzasztás folytán a gátmű közelében beömlő Vérke folyócska visszafelé folyik és elegendő vizet szállít a partjain épült Beregszász városnak.

A Duzzasztó.

Mint duzzasztott folyónak átlagos mélysége a falu határában 2—3 méter, míg télen, a Duzzasztó felszedése idején, csak 0.5—1 méter.

Lassú folyású, bő vize kiválóan alkalmas lenne a szántók, rétek öntözésére, vagy a bolgár rendszerű kertművelés üzésére. Ezesetben a Borzsa melletti földek elsősorúak lennének. A tőke és vállalkozásikedv hiánya ma még gátlói ennek. A Borzsa halban szegény folyó, aminek oka a sok rablóhal (harcsa) garázdálkodása, a derűre-borúra való halászás és a felsőbb szakaszokon való maszlagolás, dinamittal űzött robbantás.

Késő őszi vagy kora tavaszi áradásaival termékenyítőleg hat, de a késő tavaszi, olykor-olykor nyári áradásaival sok kárt is okoz. Áradásaitól maga a község megkimélt, mert töltés védi. Ugyanis a benei templom küszöbétől, mint fixponttól, indul ki a Borzsa, majd csatlakozóan a Tisza gátrendszerre.

A község északi határának közelében ömlik bele a Szalva patak, míg a délin a már említett Vérke. Ugyancsak ide torkollanak a község eső és hólevet levezető árcai is.

A folyót két hid hidalja át. Egy betonhid az országút és egy a vasút számára.

U t a k . A falun halad keresztül a k o ű i c e — j a s i n a i országút, amely egyike a köztársaság legforgalmasabb útjainak. A percnként elrobogó autó porától sokat szenved a község lakossága s ha ez ellen nem tesznek valamit, a sokat je-

lentő országút valóságos átka lesz a községnek. (Úgy hirlük, hogy betonozni fogják.)

A község határában ágaznak ki a kovászói- és oroszai vicinális utak, amelyeket hirhedt rossz állapotukból most kezdenek rendbe hozni.

A szőlőhegyek közt vezető dülőutakat a hegyközség igyekszik karban tartani, míg a mezeiutak gondozatlanok és csak nyáron használhatók, ekkor is veszélyesek hepe-hupás voltak miatt.

A község déli határán halad át a csap—královói vasútvonal. Megálló őrháza a községtől mintegy 10 percnyi jáásra van.

Éghajlati viszonyok. Bene község éghajlata igen kedvező s nagyban hozzájárult a gyönyörű szőlőkultúra kifejlődéséhez. Az északi hideg beáramlása ellen hegyei védik, míg a déli és délnyugati esőt hozó szelek felé nyitott. A nyári nagy meleg perzselő hevét ellensúlyozza a Borzsa völgyén leáramló hűs, felvidéki szél. Az esőmennyiség az átlagosan alul van. A kevés csapadékot kívánó szőlőknek teljesen elegendő, de a mezőgazdaságra kevés. A legtöbb kárt nálunk a csapadék hiánya okozza.

A hegyvonulat alakulata a vihart hozó erős szeleknek olyan irányt ad, hogy azok a határt elkerülve a Szernye felé húzódnak. Nagyobb vihart ezelőtt 20 évvel — 1911 évben — élt át a falu, amikor a jégverés mérhetetlen kárt okozott.

A község határában a mérsékelt éghajlat minden növénye otthonosan érzi magát és buján tenyészik. A botanikus megfigyeléseihez kitünő színteret találna itt. A természetrajongók közül igen sokan keresik fel és őrzik emlékét a Kelemen-hegy vad, buja és tarka bozótjainak a Borzsa két partját díszítő füzeseknek, ahol ezt a vízi fát majdnem valamennyi faja képviseli. A Duzzasztót környező tölgyeseknek és az ezekben ékelt cserkészpárknak szépsége pedig messze körben ismert és csodált.

A vadászoknak kedves cserkésző helyük a benei határ. Nyul igen sok, őz kielégítő számban kerül terítékre. Gyakran felbukkan a vaddisznó is és a Kelemen-hegyi vörösróka igen kedvelt vadászsákmány. Sok az erdei ragadozómadár. Énekes madarainknak kiváló tanyát nyújt a sok gyümölcsöskert. Az elmúlt években ugyan megcsappant a számuk az oktan üldözés, fészekrablás miatt, de a tanítóttestület állandó felvilágosító munkájának, szigorú ellenőrzésének mutatkoznak eredményei: ismét madárdaltól hangos a benei határ és a kártevő rovarok kevésbé uralkodnak.

Községünk határában már ott az átmenet a Nagyalföld és a felvidék flórája és faunája közt.

A községhez tartozik a falu nyugati végétől 1 km. távolságra levő »U j b e n e « nevű új település. A falu vagyontalan

munkáscsaládjai, miután a faluval összefüggő szántókból eredménytelenül igényeltek telekhelyeket, ide húzódtak ki és a talajvizes, egészségtelen telkeken építették fel egyszerű házaikat. A településen szintén átvonul az országút. Egyik oldalán 4 beépített- és 17 üres- a másik oldalán 25 beépített és 1 üres telekkel. A telep közigazgatásilag Bene szerves részét képezi.

Bene látképe.

II. A község története.

A község lakóinak kezében igen kevés régi okmány van, oka ennek az, hogy a régi, tősgyökeres familiák nyomtalanul kipusztultak, írásaik elkallódtak. Három nemesilevelet és egy urbárium iratot sikerült kinyomoznunk. Régi följegyzések, amikből fény derülhetne a régmúlt időkre, a községi irodában nincsenek. 1782. évben a református paplak és a benne levő régi irások, dokumentumok, anyakönyvek a tűz martalékai lettek. A levelesládában helyt foglaló irások legöregebbje 140 éves. Ez, valamint a többi, általában adománylevél vagy az egyházzal kötött szerződés. Lehóczky: »Beregvármegye monografiája« című munkájára kell tehát támaszkodnunk, amely a leleszi káptalanban található és Bene községre vonatkozó adatokat, okmányokat időrendben sorolja föl.

Ezek szerint Bene régi magyar falu, amelyet IV. Béla király idejében, 1269. évben már megemlítenek egy adománylevélben, mint János- és Márton familiák birtokát. 1333. évben pedig már népes községnek kellett lennie, amelynek lelkesze volt, mert benne pápaitizedet szedtek, amit Kelemen — az akkori pap — 3 garasban fizetett meg.

A következő századok írásaiban gyakran találkozunk Bene névvel. 1400-tól 1700-ig mintegy 30 írásban szerepel Bene község vagy önállóan, vagy más községekkel együtt. Ezek az irások részint adománylevelek, részint birtokolási perlekedésről szólnak. Bene községe a kovászói váruadalomhoz tartozott. Legrégibb birtokosai közül időrendben felemlítendő: Beregi Helele és a Jakcsi familia (amelyik leghosszasabban birtokolta.) Szilágyi Erzsébet (Mátyás király anyja) Matucsina- (vagy Mathuzinay), a Ruszkai Dobó-, a Perényi-, Ráthonyi-, Máté-, Makkay- és Vásárhelyi családok, akik 1300-tól 1700-ig birtokolták vagy az egész falut vagy annak egy-egy részét.

Lelkészei közül a következőknek nevei maradtak fent: Kelemen róm. kath. lelkész az 1333. évben. Bökényi Jakab r. k. az 1506. évben. Antal atya r. k. az 1547. évben.

Református lelkészek: Loskay Mihály 1593. évben. Kaposy György 1594. évben. Ceglédy Sebestyén 1646. évben. Régi tanítói közül Miskolczy Mátyás (1600. évben) neve maradt csak fenn.

A református egyház a Mathuzinay, Makkay, Vásárhelyi és Pogány családok emlékét őrzi, akik az egyház nagy pártfogói és adományozói voltak.

A régi falu minden bizonnyal a Borzsa folyó mindkét partján feküdt, nem úgy, mint a mai, amely csak a jobb parton épült. Erre mutat a templom fekvése, amely ma a hegy alatt vonuló községnek teljesen a keleti végén van, míg építése korában a folyó két partján fekvő községnek középpontját foglalta el. A hegy alá — a folyó jobb partjára — huzódást az okozhatta, hogy a mélyebben fekvő bal parti részt nagy áradások alkalmával a víz elöntötte. Elősegítette ezt az is, hogy 1567-ben a tatárok, majd 1657-ben a lengyelek a falut teljesen feldúlták, lakóinak nagy részét elhurcolták. A tatárdulás méretéről Lehóczky feljegyzi, hogy 47 telekről hurcolták el a tatárok a népet és csak 5 népes házhely maradt meg, maga a falu teljesen elpusztult. Az új építkezők aztán a védettebb, magasabb fekvésű, a hegy alatt elterülő részekre huzódtak.

A község legrégebb emléke és lakóinak büszkesége a bemohosodott falú, százados, öreg templom.

Lehóczky szerint a XV. században épülhetett. A templom déli ablakán, az egyik mélyedésbe 1458-as számot és Helele nevet látott bekarcolva, amit azonban mi már nem tudunk feltalálni. Ugyancsak ő látta még a templomtetőzet egyik elkorhadt gerendáját, amelyről leolvasta, hogy a lengyeldulás után, 1670-ben Maróthy György a tetőzetet rendbe hozatta. Ezt a gerendát később kicserélték s mint tűzrevalót, nagy oktondián elégették.

A templom tisztára kőből épült s annak idején csúcsives boltozatú menyezete volt, amelyet később lebontottak, mert a külső támaszok dacára sem bírta hordozni a falazat... A boltozatot tartó támaszkövek ma is láthatók. A boltozás helyettesítésére egyszerű deszkamennyezetet készítettek. A templom egy hatalmas hajóra és egy kisebb szentélyre oszlik. Ide nyílt valaha a sekrestye ajtaja, amely a templom északi falához volt építve, de aztán lerombolták. Ma csak a fundamentuma látható. A hajóhoz csatlakozik a hatalmas tornyot hordozó csarnok. A büszkén felmeredő, négyszögletes tornyot hajdan messze földre ellátszó sugártető fedte; helyén ma kis összenyomott bádogtető van, amely a templom stílusához sehogy sem illik és annak pompás hatását lerontja.

Lehóczky felemlíti, hogy a szentélyt és a hajót elválasztó diadaliven elmosódottan látszó és a mészréteg alól előcsillámló régi festményt látott, amely a Madonnát ábrázolta ölében a holt Jézussal. A nem annyira rosszakaratú, mint inkább tájékozatlan és a kép nagy értékét nem sejtő oktondiság azonban összekarcolta, majd sárral bemázolva, bemeszelte. (A későbbi templomjavítás alkalmával még, mi is láhattuk e képroncot, óvatosan lepattogatva a mészréteget.)

A templom hajójának nyugati falába beékelve 1912. évben a Pum család egy hatalmas karzatot emeltetett vasbeton szerkezettel.

A templom kis harangja 1814-ben — a nagy harangja 1923. évben öntetett. Az utóbbi szintén a Pum család ajándéka.

Az eredetileg róm. kath. templom a reformáció idején került a református gyülekezet birtokába, amikor az egész falu földesurával együtt az új hitre tért.

A ref. egyház birokában több urvacsorázó aszalterítő és kendő van. (Egyik-másik pár száz éves és igen nagy értéket képvisel.) Áldozókelyhe állítólag a reformáció előtt való időkből, a XIV. századból származik. Az arany kehely középső részén, körbe futva 6 fülke van a 12 apostollal, persze a nagy időtől megrongáltan és hiányosan, de így is a régi ötvösművészetnek egyik remeke.

A másik u. n. kiskehely határozottan a reformáció idejéből való, mert németnyelvű felirata erre utal. Egy ónból készített és az urvacsorai kenyér alá használt tányér és több ónkanna szintén régiek, a XV., XVI., XVII. századból valók.

A XVII. századból fentmaradt egy pecsét, amelynek latin felirása így hangzik magyarul: »Bene város pecsétje.« Tehát 200 évvel ezelőtt város voltunk és megyeszékhely. Ezen a téren egy kicsit lecsúsztunk.

A határrészek, dülők nevei közül legrégebb az »Arolya«, (ma Aroglya) amely név már 1551-ben szerepel egyik adománylevelen, úgy szintén a »Hanga« nevű szőlőrész egy 1643-ban kelt iraton. Igen régi a »Föri« nevű dülönév is.

A község régi, törzsökös családjai kihaltak. A község mostani népes és domináló familiái az utolsó század alatt vándoroltak be.

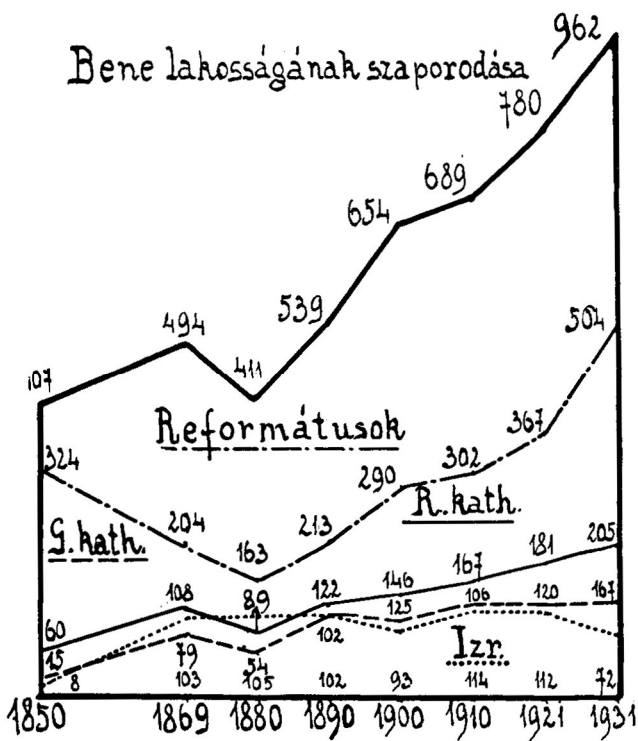
Falu részlet.

III. A község lakói.

A község első lakói mindenesetre erdőkitermelő jobbágy népek voltak, hiszen mintegy 150—200 évvel ezelőtt a falu határának egy tekintélyes része még mindig erdő volt. Amint növekedett a művelés alá fogott terület, népesedett a lakosság, tágult a falu is. A község, mint jobbágy telepítés a kovászói váruadalomhoz tartozott. Egy része kisebb nemesi birtokokat képezett. A reformáció idején az egész falu jobbágysága a református hitre tért nemes uraival együtt. A tiszta református falu az idők folyamán eltarkásodott, amely folyamat ma is tart és a reformátusság % arányát mind lejjebb szorítja.

Elősegítik ezt a nagyobb gazdaságok, amelyek a felvidékről toborozzák cselédségüket, gazdasági alkalmazottaikat, akik aztán megkedvelve a falut, itt telepednek le. A gör. kath. vallásuk nagy része így szivárgott le. A róm. kath. vallásuk nagy többsége mintegy 50 évvel ezelőtt Gejőcz vidékéről költözött ide.

Pontosabb adatokat a népesség régi viszonyaira nézve 1850-től tudunk beszerezni csak. A népesség hullámlásait a következő diagram tünteti fel:

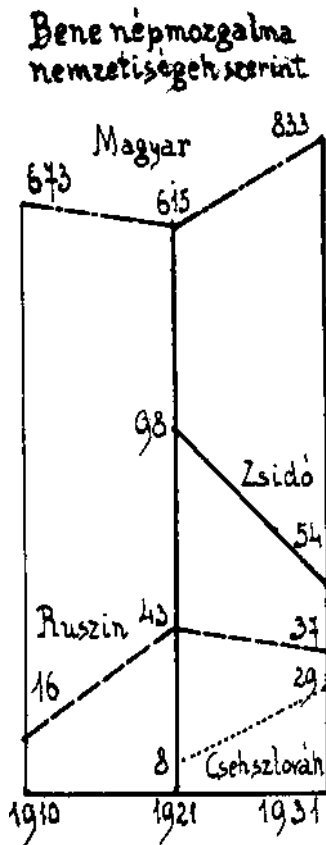

A közölt diagramm adatait az 1850—1890 évekre vonatkozóan Pum József ny. min. tanácsos benei lakos feljegyzéseiből merítettük. A többi évek adatai a hivatalos népszámlálás adatai. Az 1931. évi népszámlálás adatait a felekezeti elosztás szempontjából ki kell egészítenünk azzal, hogy 4 pravoszláv- és 10 egyéb vallású is volt a faluban. A felekezetek szerint való eloszlást a mellékelt képstatisztika szemlélteti.

Az 1931. év hivatalos adatait helyesbíteniünk kellett azaz 962 lakos helyett csak 907-et vennünk, mert a népszámláláskor a faluban tartózkodó idegen munkásokat le kellett számítanunk, hogy a falu tényleges lakóinak számát megkapjuk.

A nemzetiség szerint mutató megoszlásra vonatkozóan az 1851. évi adatokban csak ez a megjegyzés van: »magyar falu«, úgy szintén 1863-ban is.

A nemzetiségek szerint bemutatott népmozgalom diagrammja a nép természetes szaporulatára nem vet határozott fényt, mert a be- és kivándorlás tényezőjével is számolnunk kell.

A lakosság száma 1850-től 500-, 1910-től 218-, 1921-től 127 lélekkel szaporodott.

Bene község lakossága, bár folyton keverődő, változó népességekből tevődik össze, mégis egységes képet mutat, mintha kimondottan valami speciális benei néplélek lenne, amelyhez minden jövevény vagy betelepült alkalmazkodik.

Értelmes, okos nép, természeti adottsága a józan ítélet. Sok dologban a kellő iskolázottság híján is, ösztönösen megérzi a követendő helyes utat. Kevésbé konzervatív, az új idők-höz simuló. Jóhiszemű becsületessége nyitott kapuja úgy a jó, mint a rossz befolyásoknak.

Éles határvonal vonható a kiscgazdaréteg és a munkásság közt. Míg azok konzervatívabbak, a tradíciókhoz ragaszkodók és idegenkedve fogadnak minden új dolgot, addig a munkásság gyorsan felfogja a haladást, az újítások szükségességét. Magatartásukon is érezhető e különbség. Míg a jómódú kiscgazda a világtól elzárkózik, befelé való életet él, arisztokratikus hajlamú, kissé nyers, darabos, de mindig őszinte és szókimondó, addig a világban hányt-vetett, sok helyen megfordult munkásság simább, hajlékonyabb és jobb modorú, a kultúrát szereti, arra áldozni minden percben kész; míg a kiscgazdák nagy zöme még ma is hadilábon áll a könyvvel s valahogy megalázónak tartja, hogy egy szindarabot megnézzen vagy egy előadást meghallgasson, mert bámulni vagy a tudomány iránt érdeklődni nem fér össze a tekintéllyel, ami pedig mindenk felett az első.

Magyarságukhoz tiszteletreméltóan ragaszkodnak. Az utóbbi időben lassan-lassan törik és olvadozik a kemény jégpáncél. A fiatal gazdaggeneráció már más képet mutat.

Egy dolog van, ahol ez a két réteg megértően egymásra talál: ez a munka és a kenyérgond. Ezen a téren kölcsönös a megbecsülés. Gyakori a kép, amikor a gazda és a munkás gondbaborult arccal tárgyalja a világ folyását és helyzetük folytonos romlását. A föld egyforma robotosai ők ilyenkor, de már fiaik és lányaik összeházásításánál felmered a kaszt, megvonódik az éles határ. Ilyenkor már csak a tornácos vagy »kúlábas« ház és a köblös földek száma stb. számít és egy cimeres ökör nagy sullyal esik a latba.

Az önmaga mivoltára büszke magatartást azonban mind a két rétegnél észlelhetjük. Téli időben igen szűkös viszonyok közt él a munkásság. Nap-nap mellett száraz kenyér az asztalon, néha még ez sem, de inkább szótlanul éheznek, mintsem kérni menne. Törvénybe ütköző cselekedet ritkán fordul elő és legtöbb esetben nem a bünözés, hanem a virtus vagy csínytevés az indító oka. Ezek is apadóban vannak, bár az életviszonyok folyton rosszabbodnak.

Temperamentumuk nyugodt. Minden munkájukban, dolgaik végzésében szeretik a tempót és a legsürgösebb viszonyok

közt is a tempó ugyanaz marad. Bámulatos kitartásuknak ez a nyíttja. A nyári, sürgős munkák idején láttunk kiscgazdát, aki nem ment be a szobába aludni, hanem az istálló kemény küszöbére hajtotta le fejét, nehogy a hajnali két órát elaludja a puha ágyban.

Idegzetük ép. Egészségesek és munkabírók. Szervezetük edzett, rugalmas és ellenálló. Kis kabátban állják a legnagyobb hideget és viszont a legégetőbb nyári napokon sem kerül le a kapcával bélelt csizma a lábról. Más emberfiának kibíratatlan pokol lenne ez, ők fel sem veszik a hőmérséklet változást.

Szeretik a tisztaságot önmagukon és a házuk tájékán. Kevés már a rendetlen, háza küszöbén naphosszat kuksoló asszony. Az ilyent nem tartják maguk fajtájának és lenézik. A seprő, a víz, a szappan megfelelő ranghoz jutott.

Családi életükben komolyak. Befelé ugyan sok a surlódás, de kifelé palástolják ezt és minden kívülről jövő ellenséges behatást egyértelműleg útasítanak vissza. Gyermeküket szeretik és elismerésre méltóan munkálják azok jobblétét. Minden, ami jobb az a gyereké.

Szeretik a pletykát és sok háborúsághoz (olykor-olykor tragédiához) vezet a sebessen pergő, mérgezett asszonyi nyelv.

Ételeik egyszerűek, de jól és izletesen elkészítettek. Sok híres szakács van a munkás asszonyok soraiban, akik hosszas szolgálataiknak köszönhetik ezt a tudományt. Inkább kedvelik a tejjel habart, mint a zsirral rántott ételeket. Ez utóbbit valahogy lenézik. Ételeiket két csoportba sorolják: vékony- és vastagételek csoportjára. Ha kétféle az étlap, az egyiknek vékonynak, a másiknak vastagnak kell lennie. Ma már alig van ház, ahol terítés nélkül kerülne az étel az asztalra. Ha nincs abrosz, egy leterített fehér kendő szolgál erre. Kanál, villa, tányér ott vannak az asztalon. Érdekes, hogy a közös tálból való evést — a tradíciót — három jómódú kiscgazda családnál figyeltük meg. Evésükben kényelmesekek, tiszták és nem mohók. Érdemes végig nézni a szalonnát sütő pásztort. Annyi gráciával, az éhség mohóságát visszaszorító türelmes mozdulattal történik minden és oly gusztozos kivitelben, hogy a jóllakott szemlélő új étvágyat kap és a nyála csordul. Holmi fényűzően terített nagyuri ebéd lehet inycsiklandozó, de a természetes éhség felidőzésében nem kelhet versenyre a benei szöllőpásztor ebédjével: a ropogósra sült szalonnával, az éles késsel gyönyörűen lekanyarított zsiros kenyérral, amelyet nagy önuralommal fogyaszt el.

Ruházkodásukban a népviseletnek semmi nyoma sem található. A háziszöttek teljesen kiszorult. Az olcsó, hitvány boltiárú divatja van. Selyem harisnya, kivágott cipő, rövid szoknya a lányokon, pantaló a legények egy részén. Megej-

tette őket a hitvány boltiáruk cifra és olcsó volta, no meg egyik-másik családnál a mindenáron urhatnáság. Csodálni való nincs ezen, mert egy csizmadia csinálta jó csizma árán ma az egész familiát ellátja Batya divatosnál-divatosabb holmival és hasonlóan ruhával a divatbolt.

A nőikézimunkát igen kedvelik. Ebben nagy izlést árulnak el, nem úgy, mint a tarkabarka ruháknak még tarkabarkább magukra szedésében. A férfiak, legények egyrésznél még mindig nagy becsben áll a remekbe szabot csizma, de perze már briccsesben, majd divatos zakkóban folytatódik.

Ősi szokásaikat — az uri tempó kedvéért — könnyen hagyják el. Nem szól már a verses rigmus a lakadalmakon és a hagyományos töltött káposztát mind gyakrabban cseréli fel a szószos pecsenye. Nem kell már a tulipános karosláda, cifra-tányéros pohárszék, sok párnás menyezeteságy, hanem kell a háromrészes »toálett« és járulécai. Nehéz boldogulásuknak nem kis részben ez is az oka.

Mindnyájukat áthatja a föld szeretete és emészti őket a föld éhsége. Irigy torzsalkodásaiknak mindig ez az oka. Szerezni, szerezni, egyik darabocskát a másikkal megtoldani, versenyre kelni az ekzisztenciát, tekintélyt, mindent jelentő föld birtokáért. Ez az egy, ahol a józan ítélet csütörtököt mond, mert az, aki egy darab földdel előbbre került, ellenség a hátrább szorultnak szemében. A munkás is ezt a mentalitást tanúsítja, mihelyt egy kis vagyonkára tett szert. Különb ember lett és további szerzéssel még különbbé akar válni. Ennek az egész valójukat átható érzésnek, vágnak minimális kielégítésével, de más képet lehetne adni az országoknak és sok-sok mai ferde helyzetnek.

Földszeretetükre jellemző a következő eset:

Egy kiscgazda családról van szó. Apa, anya és 5 apró gyermek. Tíz köblös földjük volt, de az asszony örökségéhez jutott és még 4 köblös földet vásároltak. Így lett a birtok 14 köblös (7 hold forma). A 14 köblös föld tudata nagy önérzettel és boldogsággal töltötte el a familia apraját-nagyját. Egy szép napon a legnagyobb fiú (12 éves, 6. osztályos legényke) apjának enni vitt a mezőre. Visszatérte után így szólott a házimunkák körül forgoló édesanyjához: »Édesanyám — hallja — édesanyám, tudja maga azt, hogyha megállok a földünk egyik végén, hát már alig látom a másikat.«

Nyelvük legközelebb áll a magyar irodalmi nyelvhez. Nincs tájbeszéd, kiejtés. A mondatokat, cikornyák nélkül, értelmesen fűzik. Szeretik a találó feleleteket. Bámulatra méltó talpraesettséggel évődnek, tréfálkoznak egymással munkaközben. Szólásmódjaik nagy emberismeretről, éles megfigyelésről tanúskodnak. Passzió velük elbeszélgetni.

A világ dolgairól folyt a vasárnap délutáni szóbeszéd. Gyülekeznek, tornyosulnak a gondok, bajok, volt az egyhangú

megállapítás. »Nem is lesz ez már jobban — szólt a vitába nagybajúszú K. bátyám — az urak csak tanácskoznak, oszt' megint tanácskoznak, a világsora pedig nem javul.«

»Hát ki a fene tudná ezt a menykű sok gubbancot kiódozni?« — füzte tovább a szót kissé epés G. bátya.

»Halljátok emberek — folyt a beszédbe H. bácsi a maga tempós, okos hangján — a folyó is megdagad, ha gátat vetnek elibe. Minél nagyobb lesz a gát, annál nagyobbra nő a víz, oszt' egyszer csak kicsap, vagy jobbra, vagy balra, de kicsap. Egy kicsit pusztít, de osztán megnyugszik és tovább folydogál szép csendesen új medrében.«

Klasszikus példája ez a pompás meglátásnak, az okos mérlegelésnek. Diplomata uraink tanulhatnának belőle.

A tanult emberrel — az urral — szemben az ő lelkükben is ott rejtőzködik a százados jobbágy sorsban befészkelődött bizalmatlanság. Azonban a magunk tapasztalata mutatja, ha ez a nadrágos ember, legyen az pap vagy tanító, komoly megértéssel közeledik hozzájuk, emberségesen fogja fel sorukat és bajukban kész a segítségre: felolvad a jég és ember áll az emberrel szemben. Várják a megbecsülést s ha megkapják, megbecsülés jár érte.

Utcarészlet.

Szeretik a templomot. Életük eseményeinek nagy része körülötte forog. A helybeli ref. templom igen látogatott. Vasár- és ünnepnapokon pedig megindul a róm. és gör. kath. vallásuk raja a szomszéd községek templomai felé. Újabb időben kisebb vallásos türelmetlenség figyelhető meg a felekezetek között. A túlbuzgóság számlájára írhatjuk ezt.

A művészkedésnek kedvelői. Sok ezermester van köztük, aki akurátosan kezeli a szerszámokat. Szeretik a nótát és munka idején daltól hangos a szőlőhatár. Különben is a szőlőhegy színhelye a tereferének. Itt tárgyalják le a falu minden eseményét, hol álmétkodnak, hol találó, csipős megjegyzéseket tesznek aszerint, hogy milyen természetű a terítékre került téma. Jaj annak, aki valami olyasmit csinál, hogy be lehet kapálni rajta.

Tekintélyt követelők, de tisztelet adók is. Ösztönösen érzik, ki szereti őket és hálásak az iránt, aki dolgozik értük, hallgatnak szavára és követik azt.

Feljegyzésre méltó népes családok: a Balogh-, Bihary-, Fekete-, Feke-, Gecsey-, Horváth-, Harapka-, Kovács-, Holozsay-, Molnár-, Nyiry-, Orémusz-, Sütő-, Steinberger-, Sárközy-, Vas- és Vargha családok.

Törzsökös régi familiák: a Vásárhelyi—Siket családok.

IV. A gazdasági helyzet.

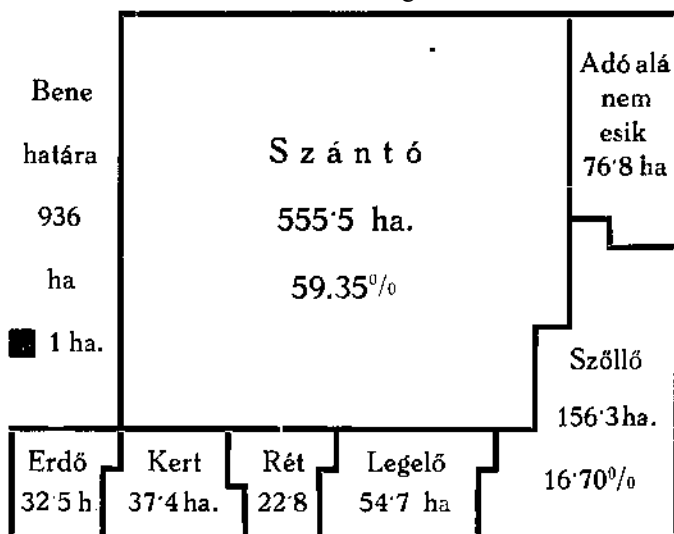
Bene község régi birtokviszonyiról keveset sikerült megtudnunk. Lehóczky által feltárt adatokból annyi állapítható meg, hogy a község és határa nagy részben a kovászói váruradalomhoz tartozott és ezen kívül kisebb nemesi birtokok is voltak egyes itt élt familiák kezén. Lehóczky 1626 hodnyira becsüli a falu határát.

Mig a mult viszonyainak ismerete csak az érdekesség mázával ékeskedik, addig a jelen gazdasági helyzete sok mélyreható dolognak a szülőanyja, azért kimerítőbben ezzel akarunk foglalkozni.

A község határa az 1910. évi felmérés szerint 1637 hold 1560 ölet tett ki. (40 öl híján 1638 holdat.)

Ebből szántóföld	972 hold	155 öl vagyis	555.5 hektár,	59.35 %
„ kert	65	„ 704	„ „ 37.4	„ 3.99 „
„ rét (kaszáló)	39	„ 1577	„ „ 22.8	„ 2.43 „
„ szőlő	273	„ 817	„ „ 156.3	„ 16.70 „
„ legelő	95	„ 1052	„ „ 54.7	„ 5.84 „
„ erdő	56	„ 1329	„ „ 32.5	„ 3.47 „
Adó alá nem eső terület	134	„ 726	„ „ 76.8	„ 8.22 „
Összesen 936,0 hektár				

A határ felosztását a következő diagramm tünteti fel:

Azóta a határ tagozódásában némi eltérés mutatkozik. A rétekből egyrészt feltörték, az erdők, kertek egyrészt szőlővel telepítették be. Lássuk az egyes gazdasági ágakat külön-külön.

1. Szőlőgazdaság.

A község északi részén elvonuló hegyek déli, napos oldalain elsőrangú szőlőkultúra diszeleg, megkapó képet, gyönyörű panorámát tárva a végig utazó szemé elé. A község legdédelgetettebb határrésze ez, ennek áldozza fel munkája nagy részét, ebbe fekteti nélkülözhető tőkéjét, ide hordja trágyáját és tavasztól késő ősziig babusgatja drága, féltett és igen kényes ültetvényét. Gazdának, munkásnak elsősorban ez ad kegyeret s ami kevés jólét mutatkozik a faluban, az ebből táplálkozik.

A feljegyzések szerint már századok óta adják e hegyoldalak a híres, benei, »tüzlelkü« borokat. A régi telepítések a fillokszerának ellentálni nem tudó, gyenge gyökerzetű hazai fajtákból állottak és aminek előbb-utóbb be kellett következnie, be is következett s a fillokszera a régi telepítéseket teljesen elpusztította.

Hosszú éveken keresztül heverték parlagon a pompás hegyoldalak, míg végre a magyar állam beavatkozására a »Magyar Agrár- és Járadékbank« finanszírozása mellett megindult ismét a munka. Ez a bank a gazdáknak hosszú lejáratú amortizációs kölcsönöket nyújtott, amelyeknek felhasználásával megindult az új, szakszerű telepítés.

A fillokszera elleni védekezésül most már erős gyökerzetű és nyakú amerikai vadalyokkra oltották a gyengébb hazai és külföldi fajokat. A telepítésnél nagy gondot fordítottak a szakszerűsége és a szőlőhatár szebb formájára. A csirityás bokrokat, szőlőhegyre nem való fákat kiirtották, az utakat, vízlevezetésekét rendbehozták, az egyes parcellákat tetszetősen telepítették: így nyerte lassan-lassan, óriási munka árán, a falu szőlőhatára mai formás képét.

Ez az új telepítés ma már 30—40 éves. Bár közben az egyes elöregedett és kipusztult tőkéket fiatalokkal pótolták, a szőlők nagy része új telepítésre váró állapotban van. Ezt nagyon érzik szőlőgazdáink, mert az öreg szőlőnek éppen úgy kijáró nagy munka és nagy költség mellett a termés, a bevétel évről-évre csökken. Itt az ideje, hogy a kormányzat újra közbelépjen, mert különben Podkárpatzská-Rusznak ez a legértékesebb földdarabja újra pusztulásnak indul. Nagy kára lenne ez a nemzeti vagonnak, nagy kára a nemzetgazdaság-

nak. Úgy hisszük, hogy jogosan állapítjuk meg, miszerint a benei szőlőművelési-mód párját rítkitja. A szőlőtalaj első-rangu, az éghajlat igen kedvező, nem csoda, hogy a beregszászi hegyláncolat borai közül az elsőbbséget mindenkor a benei bor nyerte. Szesztartalomban olykor-olykor felülmulják a szomszédos borok, de lágyságban, ízben, illatban, különösen zamatban mindig vezetett. Köszöni ezt annak, hogy a szőlőtalaj nem meszes és így a benei bor élvezése fejfájást, gyomorégést sohasem okoz.

A szőlőfajok közül igen kedveltek és szeretik a benei határt a furmin, rizling, mézesfehér, jardován és újabb időben a leányka, míg a bőtermő, de savanykás ború bakator lassan-lassan teljesen háttérbe szorúl. A gazdák igyekezete különben is nem a mennyiségre, hanem a minőségre irányul.

Csemegezőlőink zamatosak, kemény husúak, ropogósak és közismerten legjobban birják a kosárban való szállítást.

A multban szőlőnk, borunk a lengyel piac elsőrangú cikke volt. Az értékesítés nem okozott gondot, mert a kosarazás megkezdésétől kezdve, még szüret után is, a lengyel kereskedők százai sürögtek-forogtak, vásároltak itt és csak az nem adta el a borát, aki nem akarta. Megvolt a kialakult ár, a gazda számot vethetett. Ezek az idők elmúltak. Ma a szőlőtermelés csupa gond, az értékesítés pedig a spekuláció martaléka.

A hazai csehpiac csak újabban kezd megismerni bennünket és keresi a termelőkkel a közvetlen kapcsolatot. Így lassan-lassan kiszabadulnak a termelők a közvetítő kereskedelem fojtogató hinarjából. Reméljük a jobb jövőt, mert az 1930—931-es évek borárai a semmivel egyenlő mélypontra jutottak, ahonnan okvetlenül javulásnak kell kiindulnia különben jön a nagy pusztulás.

A szépen telepített s kiválóan gondozott szőlőhatár, a beneiek büszkesége, szemefénye, sajnos, csak kis részben van a falu lakóinak birtokában. Az 1910. évi felmérés szerint a

Szőlőhatár	— — — — —	273 hold	817 öl
azóta történt új telepítés	— — — —	25 „	867 „
A mai művelt terület	— — — —	299 hold	84 öl

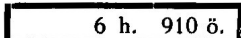
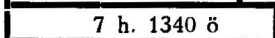
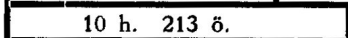
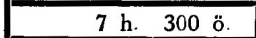

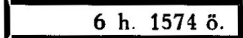
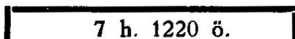
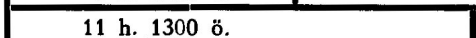

Ebből jó	állapotban	van	76 hold,	25 %
közepes	„	„	115 „	38 %
gyenge	„	„	108 „	37 %

A beneiek kezén van 97 hold, azaz az egész terület 32 %-a, a külbirtokosok kezén pedig 202 hold, azaz 68 %.

A szőlőhatárnak birtokrészek és birtokosok szerinti megoszlását a következő diagramm tünteti fel:

A benei határ szőlőbirtokai.

299 hold 84 öl, 224 rész	
202 hold 225 öl 156 külbirtokosé	96 h. 1459 öl 68 beneié

Birtokos	Birtok	(Bene)	□ öl
8		932 □ öl	> 200
7		1 h. 600 öl	2—400
8		2 h. 1100 ö.	4—600
11		5 h. 800 ö.	6—1000
9		6 h. 1270 ö.	1—1400
Hold			
6		6 h. 910 ö.	kb. 1
5		7 h. 1340 ö.	1—5
5		10 h. 213 ö.	2
3		7 h. 300 ö.	2—5
1		2 h. 1100 ö.	3
2		6 h. 1574 ö.	4
1		7 h. 1220 ö.	6
1		11 h. 1300 ö.	8
1		19 h. —	19

A szemléltető diagramm szerint a beneiek szőlőbirtoka így oszlik meg:

8 birtokos	birtokol	932ölet,	egy—egy	átlag	1—200	ölet.
7	„	1 h. 600	„ „ „	„	2—400	„
8	„	2 „ 1100	„ egyenkint	„	4—600	„
11	„	5 „ 800	„ „	„	6—1000	„
9	„	6 „ 1270	„ „	„	1—1400	„

6	„	„	6	„	910	ölet	egyenkint	átlag	kb. 1 holdat
5	„	„	7	„	1340	„	„	„	1.5 „
5	„	„	10	„	213	„	„	„	2 „
3	„	„	7	„	300	„	„	„	2.5 „
1	„	„	2	„	1100	„	„	„	3 „
2	„	„	6	„	1574	„	„	„	4 „
1	„	„	7	„	1220	„	„	„	8 „
1	„	„	11	„	1300	„	„	„	12 „
1	„	„	19	„	0000	„	„	„	19 „

A benei birtokosokat és a kezükön levő birtokot tekintve van:

- 15 törpe birtokos, birtokuk területe közel 2 hold, a beneiek kezén levő szőlőbirtok 2 %-a.
- 28 kis birtokos, birtokuk területe 15 hold, a beneiek kezén levő szőlőbirtok 15.6 %-a.
- 22 közép birtokos, birtokuk területe 41.05 hold, a beneiek kezén levő szőlőbirtok 42.76 %-a.
- 3 nagyobb birtokos, birtokuk területe 37.95 hold, a beneiek kezén levő szőlőbirtok 39.64 %-a.

Tehát a benei tulajdon megoszlása szerint 3 család birtokolja a tulajdon kisebb felét, vagyis a birtok 2/5-ét, míg a nagyobbik felén 94 család osztozkodik és ez a birtoknak 3/5-e.

Szőlőbirtoka van 97 benei családnak, 105 családnak pedig nincs.

A szőlőművelés fellendítése érdekében sürgős teendők lennének: Az állam hathatós támogatásával a szőlők felújítása és egy vincellér-iskola felállítása, mert a régi, képzett vincellérek lassankint kihalnak.

2. Mezőgazdaság.

Ez már sokkal gyengébb képet mutat, mint a szőlőgazdaság. Nem csoda, mert a jobban fizető, de igényes szőlő elnyel minden munkát, forgótökét, trágyát stb. A ki nem elégtő, kevés trágyázás meglátszik az egész mezőgazdasági háttáron: soványak a földek és keveset termők. A múltban éppen ezért csak immel-ámmal folyt a mezőgazdaság, de aztán a családok népesedése, a viszonyok romlása egyre nagyobb követeléseket támasztott a gazdákkal szemben. Erőszakolni kellett tehát a több jövedelmet adó többtermelést. Nagy baj volt az

is, hogy nem volt példaadó gazdaság, ahol szakszerű művelés folyt volna. Az a pár nagyobb gazdaság, ami a faluban van, inkább rossz, mint jó példát mutatott szakszerűtlen, célszerűtlen, számítás nélküli gazdálkodásával. Újabb időben Toldy György ref. lelkész, Póda Zsigmond, Sztojka András kisgazdák eredményes kísérletezgetései nagy lökést adtak a jobb- és többtermelés fellendülésének. Lassan-lassan követik példájukat a nemesebb vetőmag kiválasztása, a géppel való vetés, a műtrágyázás, a talaj jobb megmunkálása stb. terén. Az utóbbi 10 év öröndetes haladást mutat e téren és a terméseredmények folyton javulnak.

A talaj minősége igen változatos. Legjobban termők a szőlők aljában elterülő agyagos- vagy márgás földek, a borszamenti homokos-, vályogos talajok. Középtermő a község nyugati és keleti határa, míg a déli elég gyenge. Itt és a keleti részekben sok a talajvíz. Általában a talaj gyenge szerkezetű.

Ma még több és jobb munkával igyekeznek gazdáink jobb eredményt kicsikarni a földből, de az évtizedek alatt kisoványított földek csak trágyáért kiáltanak. Sok mindenféle van a szükségünk. Nagyobb állatállomány kellene elsősorban trágyanyerés céljából, olcsó tőkével való segélyezés, különösen tavasztól—őszig terjedő időszakban, olcsó és jó vetőmag, állami segélyezéssel gazdasági gépekhez kellene juttatni gazdáinkat.

Téli gazdasági tanfolyamok kellene, hogy tanulni vágyó és az okos szót szívesen meghallgató gazdáink több szakszerűsre tegyenek szert és munkájukat öntudatosan és ne öletszerűleg végezzék. Persze több föld is kellene. A családok népesedésével mind több és több részre oszlik a családi vagyon és ma már keskeny »pántlikákba« akasztja be ekéjét a jobb sorsra érdemes kisgazda. Sokasodik a család, igényesebb a világ, rosszabbak a viszonyok, nő a kiadás és k e v e s e b - b e d i k a f ö l d: ez a vigasztalan helyzetkép.

Az 1910. évi felmérés még csak 49 mezőgazdát mutat és ma — 20 év után — már 66 népes család osztozik úgyanezen területen.

Az 1910. évi felmérés szerint szántó volt 972 hold.

Azóta feltört terület — — — 16 ”

Összesen: 988 hold.

A szántóföldek megoszlását a következő szemléltető diagram tünteti fel:

A benei határ szántóföldjei

988 hold 96 rész	
794 hold 66 benei	194 h. 30 kül.

Benei birtok

Törpe	85 h. 35 birtokos	1—5 hold
Kis	114 h. 15 birt.	6—10 „
Közép	90 h. 6 birt.	11—15 „
	99 h. 4 birt.	16—30 „
Nagyobb	81 h. 2 birt.	35,46 „
	113 h. 2 birt.	53,60 „
	81 h. 1 birt.	
	141 h. 1 birt.	

Ha csak a beneiek kezén levő birtokokat vesszük, úgy a birtok megoszlása ez:

35 törpe birtok,	területe	85 hold,	az egész terület	10.7%-a
15 kis	„ „	114 „ „	„ „	14.3 „
10 közép	„ „	179 „ „	„ „	22.4 „
6 nagyobb	„ „	416 „ „	„ „	52.6 „

Tehát 6 birtokos család birtokolja a szántó nagyobb felét míg a kisebbiket 60 család.

A beneiek kezén van: 794 hold, a terület 81 %-a.

A külbirtokosok kezén 194 hold a terület 19 %-a.

Szántója van 66 családnak és 136 családnak nincs.

Az előbbi táblázatból láthatjuk, hogy legtöbb a megélhetést nem biztosító törpe- és kisbirtok. Ezeken erőlködik emberfeletten sok példás kisgazdánk, verejtékező munkájával toldva ki csekélyke birtoka szűkös határait.

A földreform törvény ezeken az állapotokon nem javított, mert a felosztás alá tartozó nagybirtok (250 hektáron felül) községünkben nincs.

3. Legelő.

Az 1910. évi felmérés 95 hold legelőt mutat, amely így oszlik fel: 90 hold Vári községé — 1 hold Bene községé — 4 holdat parcelláztak Újbene részére,

Míg a község határában levő legelőt Vári birtokolja, addig a mi tulajdonunkat képező legelő az orosz határban fekszik. Ez 124 magyar hold, ami 124 legeltetési jogot jelent 124 jószágra. E jogok egyes gazdák tulajdonában vannak, tehát a legelőre jószágot kihajtani csak ők jogosultak, más csak az esetben, ha ők jogaikból bérbeadnak.

A legelő jogok ma így oszlanak meg:

11 családnak	van	1	legelő	joga	11 jog
9	„	2	„	„	18 „
5	„	3	„	„	15 „
5	„	4	„	„	20 „
4	„	5	„	„	20 „
3	„	6	„	„	18 „
1	„	7	„	„	7 „
1	„	15	„	„	15 „

Tehát a gazda családok közül 39-nek 124 joga van, míg 27 kisgazda családnak nincsen legeltetésijoga.

Ez a jog csak 124 állat legeltetését tette lehetővé, ami erős korlátja volt az állattenyésztés fejlődésének és ez nagy kárára volt úgy a sok trágyát kívánó szőlőknek, mint a mezőgazdaságnak. Az utóbbi 3—4 év alatt ezek az állapotok örvendően javultak, az állatállomány erősen megnövekedett, amit az tett lehetővé, hogy a földhivatal a Brummer-féle lefoglalt orosz-i földbirtokból 120 magyar holdat bérbeadott a legelővel nem rendelkező benei kisgazdáknak, ami újabb 120 állatnak nyári legeltetését tette lehetővé. Csetfalva határából 18 hold legelőt birtokolnak a benei kisgazdák.

Katasztrófális lenne és nagy visszaesést jelentene, ha igaznak bizonyulna az a hír, hogy a földhivatal a bérletet felmondja. A legkritikusabb időben kellene kisgazdáinknak elköttya-vetyélniök az annyira szükséges állatállományt és vissza-sülyedniök az előbbi lehetetlen állapotba. A földreform áldásait Bene község úgysis csak e bérlet által érezte.

A Brummer-féle legelőből 10 magyar holdat sertéslegelőnek hasítottak ki, amelyre ma 98 sertésből álló konda jár.

A legelők kevésbé gondozottak és ha nyáron kevés eső van, úgy igen kopárak. Sorsuk a közös vagyonnal együtt járó közös nemtörődömség.

4. Kaszálók (rétek).

Az 1910. évi felmérés szerint kaszáló 40 hold volt. Ebből azóta feltörték 12.5 holdat a mai terület tehát 27.5 hold.

Ezek a kaszálók kisebb-nagyobb darabokban a határ különböző részein fekszenek és így oszlanak meg:

12	gazda	családnak	van	félh.	nagyságú	kaszálója,	ez	összesen	6h.
6	„	„	„	1	„	„	„	„	6
1	„	„	„	1.5	„	„	„	„	1.5
3	„	„	„	2	„	„	„	„	6
1	„	„	„	2.5	„	„	„	„	2.5
1	„	„	„	5	„	„	„	„	5

24 családnak 24 drb. kaszálója van 27 hold nagyságban. A 66 állattartó kiscgazda közül tehát 42-nek nincs kaszálója. Ezek kénytelenek kisbirtokuknak, ami kenyérmagra sem elég, egy részét takarmány termelésre befogni.

A kaszálók elég gondozottak, de öntözetlenek, így évi hozamuk csak esős nyáron kielégítő.

5. Erdőgazdaság.

A község tulajdonát képező erdők a szőlőhegyek tetején huzódnak végig. Fiatalon szokták levágni, amikor a gyenge tölgykéreg cserzésre alkalmas. Az erdők a beregszászi erdőgondnokság felügyelete alatt állanak és eléggé gondozottak.

Az 1910. évi felmérés szerint volt 57 hold, azóta szőlőt telepítettek 5 holdon, a mai terület 52 hold. Ebből az urbéres közönségé 7 hold, magánosoké 45.

Ez a 45 hold így oszlik meg:

12	családnak	van	10	erdőrésze	átlag	félhold,	összesen	5hold	terjedelemben.
3	„	„	3	„	„	1	„	3	„
6	„	„	4	„	„	1.5	„	6	„
1	„	„	1	„	„	2	„	2	„
2	„	„	1	„	„	2.5	„	2.5	„
1	„	„	1	„	„	4.5	„	4.5	„
1	„	„	1	„	„	22.0	„	22.0	„

A hét hold urbéri tulajdonon osztozkodik 47 család átlag 238 öl rész tulajdonnal.

6. Állattenyésztés.

A legelő című fejezetben említettük, hogy az állattenyésztés fellendült, de ezt inkább csak az állomány számára és nem minőségére érthettük. A takarmányozás lehetőségének szűk korlátai a nemesebb, igényesebb fajtáknak tenyésztését csak egy néhány gazdánál teszik lehetővé. A nagy többség birtokában szinte nyomorúságos viszonyok közt él a jószág. Nem ritka a téli elégtelen táplálás miatt elgyengült s a padlásgerendához szíjazott rogyólábú ló. A nagyobb gazdaságok állatállománya is siralmas állapotban van.

Leggyengébb a lóállomány, amelynek több, mint a fele nyugdíjra érett, öreg vagy rokkant gebe. Az 5—6 köblös föld mellett gondolni sem lehet holmi nemes állatra, pedig a lószereget felfokozott mértékben ott él minden gazda lelkében, de csak titkos vágyakozásban elégülhet ki.

A szarvasmarha állomány már jobb képet mutat. Egy-egy esős nyáron, jó legelő, kaszáló idején, a felhizott csorda a szemlélőre jó benyomást tesz. Leginkább a magyar fajt tenyésztik, de sok a borzderes, montefóni és svájcer fajta is. Az évi tejhozam közepes. Tejgazdaság nincs, mert a tejtermelés alig fedezi a község szükségletét és különösen nyáron alig lehet tejet kapni, más tejterméket pedig csak nagy ritkán.

A sertés állomány jó állapotban van és ma már alig van ház ahol nincs sertés. A bérelt legelőből kihasított disznólegelőre kijáró konda nagyban elősegítette a sertésenyésztést. Míg disznólegelő nem volt (4 évvel ezelőtt) igen kicsi volt az állomány. Pedig a szegény munkás embernek ez az egyedüli tenyészthető jószág. A fajok igen vegyesek, leginkább mangolica és angol sertés vagy ezek keveréke.

A baromfiállomány legnagyobb része közönséges parasztfajta. Nemesebb tyúk-, lud- vagy kacsafajta 8—10 gazdaságban látható. Az állomány jó állapotban van. A baromfiállomány nagy része piacra kerül, úgyszintén a tojáshozam is. A kisgazdák asszonyai ebből pénzelnék, ebből ruházzák gyermekeiket, meg annak a tejnek árából, amit a háztól elvonhatnak.

Az állatállomány 1931. június hó elején a következő volt:

81 drb	ló,	ebből	75 a	gazdáké és	6 drb.	a Pum	gazdaság	tulajdona.
16 ..	csikó	..	16
101 ..	tehén	..	87	14
51 ..	borju	..	31	20
12 ..	ökör	..	6	6
3 ..	bika	..	2	1
2 ..	juh	..	2
137 ..	sertés	..	98	39

Összesen 403 állat, amelyből 317 drb. a községé és 86 drb. a Pum-féle gazdaság tulajdona volt.

7. Gyümölcsészet.

A gyümölcsfákkal befásított terület mintegy 22 hold és leginkább a szőlőhegyek aljában terül el. Ezeken kívül sok gyümölcsfa van az egyes kertekben, udvarokon, itt-ott a mezőkön is. A benei nép nagy kedvelője a gyümölcsfáknak és alig van ember, aki oltani, szemezni ne tudna. Legtöbb a szilvafa, amelynek termése jó esztendőkből elég szép jövedelmet hoz a gazdának és ellátja háztartását lekvárral, aszalt szilvával. Legnagyobb része besztercei, de bőven található kevésbé értékes gyümölcsű is.

Sok az almafa, de ezeknek gyönyörű állományát a vértetű nagy részben tönkretette, amit az országút szélére ültetett fákkal hurcoltak be. Soknak helyén már ott áll az új, fiatal fácska, amit csak gondos vigyázzal lehet a vértetűtől megóvni. Bathul-, jonathan-, parmén-, Török Bálint váltakoznak itt-ott közönségesebb fajtákkal. A mai terméshozamból igen tekintélyes rész kerül piacra és még több házi fogyasztásra.

Sok cseresznye- és őszi barackfa van, különösen a szőlőkben, amelynek terméséből szintén nagy mennyiség jut a piacra, úgyszintén a körte és dióból is. Más gyümölcs fajok is tenyésznek, (birs, kajszinbarack, meggy) de már nem számottevő mennyiségben.

A község határában van Mezey Zoltán elsőrangúan művelt és telepített faiskolája, amely megkönnyítette az elpusztult vagy elöregedett fák kicserélését és a szakszerű kezelésre utmutatást is ad.

8. A méhészet.

A méhészet folyton emelkedő vonalat mutat. Jelenleg 16 méhe van 138 kassal vagy kaptárral. Ezek közt a Steinberger Sándor modern felszerelésű, szakszerűen kezelt méhészete, példaadó berendezésével jó hatással van a fejlődésre. Ez utóbbi piacra is termel, míg a kisebb, szalmakásos méhészetek inkább csak házi fogyasztásra termelnek.

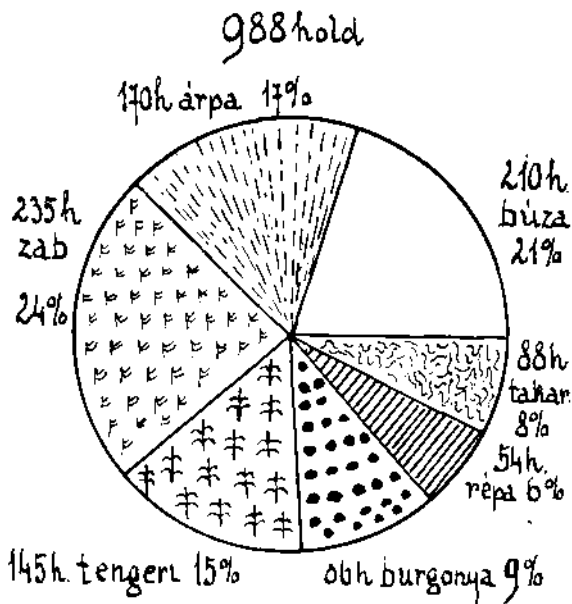
Az ipari növények közül a len- és kendertermelés vesztett jelentőségéből, úgyszintén a dohánytermelés is.

A 988 hold szántón a bevetett terület 1931. évben ezt az arányt mutatta:

210 hold (a szántók 21%-a) búzával és gabonával volt bevetve, 170 hold (17 %) árpával, 235 hold (24 %) zabbal, 145 hold (15 %) tengerivel, 86 hold (9 %) burgonyával, 54 hold (6 %) répa, kender és dohányval, 88 hold (8 %) takarmány félével.

A vetésterület megoszlását a következő szemléltető rajz tünteti fel:

A benei szántók használata.

Ez Bene község gazdasági viszonyainak vázlatos képe, ami hézagos voltában is mutatja, hogy a falu megélhetését és boldogulását jelentő javak mily csekély mértékben vannak a lakosság földhöz kötött rétegének, a kisgazdának birtokában és milyen óriási erőfeszítést, munkát, páratlan takarékoságot követel kisgazdáinktól népes családjaiknak fenntartása.

A következő fejezet még vigasztalanabb képet nyújt erről.

V. Szociális helyzet.

Tanúlni vágyó, jobb sorsáért minden áldozatra, munkára, erőfeszítésre kész, okos, számító és élelmes nép lakja a falut. Boldogulni akar, jobb helyzetet kiharcolni a sorstól és ezért nem adja át magát a tehetetlenségnek, a vele farkasszemet néző nincstelenségnek, hanem vállalkozik a szinte lehetetlenre: a semmiből előteremteni mindazt, amit az élet kíván. A helyzetet mélyebben vizsgálható szeme elé ez a kép tárul:

Mint az előbbi fejezetben feltártuk: nincs föld és amint most látni fogjuk, jövedelem sincs, mert nem is lehet. Kicsi kivételt képeznek: a tisztviselőikar, a nagyobb birtokos családok és részben a kereskedő osztály, de a lakosság zöme, a falu gerince a munka, a gond, a teher szörnyű súlya alatt roskadozik.

Haladjunk sorban.

A lakosság rétegződése ez:

13	tisztviselő	család	52	taggal,	(4 tagúak)		
18	alkalmazott	„	78	„	4—5	„	
6	nagybirtokos	„	33	„	5—6	„	
14	közép. birt.	„	48	„	3—4	„	
29	kisbirtokos	„	134	„	4—5	„	
16	törpe birt.	„	56	„	3—4	„	
18	egy keresővel	biró	munkás	család	68 taggal	(3—4	tagúak.)
26	két	„	„	„	119	„	4—5
9	három	„	„	„	50	„	5—6
8	négy	„	„	„	56	„	7
9	kereskedő, hentes, korcsmáros	„	„	„	41	„	4—5
7	iparos család				42	„	6
7	cseléd család				28	„	4
17	vincellér család				80	„	4—5
3	fúvaros				16	„	5—6
2	nyúgdíjas család				6	„	3

Összesen 202 család 907 taggal.

Ez az igen tarka összetételű lakosság eléggé egészséges képet mutat, a rétegek megértők egymással szemben, türelmesek és harmóniában élnek az írtózatosságnak dacára is.

A családok népessége így alakult:

10 tagú család	1 van	10 taggal.
9 „ „	2 „	18 „
8 „ „	8 „	64 „
7 „ „	18 „	126 „
6 „ „	37 „	222 „
5 „ „	31 „	155 „
4 „ „	39 „	156 „
3 „ „	34 „	102 „
2 „ „	22 „	44 „
1 „ „	10 „	10 „

Összesen 202 család 907 taggal.

A családok átlagos népessége 4—5 személy.

Ennek az aránylag sűrű népességű lakosságnak jövedelmét a következő adatok tüntetik fel: Ezeknek az adatoknak kiszámításánál egy hold földnek (amelynek bérértéke csak 1 mázsa búza, 130—140 korona) évi nyers bevételét 500 koronájával kalkuláltuk. Egy hold szőlő évi nyers bevételét, 15—20 hektóliter átlagos termés mellett, a mai 1 kor. 50 fill. 1 kor. 80 filléres literenkinti árral 3000 koronára becsültük. A munkás családoknál az évi munkanapokat 200-ra tettük és átlagosan 12—13 koronás napszámot vettünk alapúl. Ezen az alapon a legtöbbet dolgozó családfő évi keresetét 2500-ig a segítő családtagokét 1000—1500 koronára becsültük. Más jövedelmeket átlag összeggel vettük fel. A terheket, kiadásokat progressive számítottuk.

Évi jövedelem családok és foglalkozások szerint:

I. Tisztviselő	13 család,
Alkalmazott	18 „
Nyúgdíjas	2 „

Összesen: 33 család, akiknek évi jövedelme 341,000 korona, egy családra átlag jut valamivel több, mint 10.000 korona.

II. Kereskedő	9 család,
Iparos	7 „
Fuvaros	3 „

Összesen: 19 család, akiknek évi jövedelme 175,000 korona, egy-egy családra tehát átlag közel 10,000 korona jut.

III. Törpe	birtokos	16 család,
Kis	„	29 „
Közép	„	14 „
Nagyobb	„	6 „

Összesen: 65 család, akiknek évi jövedelme 709,000 korona, egy-egy családra tehát átlag valamivel több, mint 10.000 korona jut.

IV. Napszámos 61 család, akiknek évi jövedelme 228,000 korona, egy-egy családra tehát átlag 3700 korona.

V. Gazdasági	alkalmazott,
Vincellér	17 család,
Zsellér	7 „

Összesen: 24 család, akiknek évi jövedelme 111,000 korona, egy-egy családra jut tehát átlag 4600 korona.

Tiszta jövedelem az adó levonása után:

I. Létminimum, évi 1000 korona körül.

Ide sorolandó: az alkalmazottak közül	16-
a kereskedők	„ 3-
az iparosok	„ 3-
a fuvarosok	„ 3-
a törpe birtokosok	„ 15-
a kis birtokosok	„ 20-
a közép birtokosok	„ 1-
a napszámosok	„ 61-
Gazds. alkalmazot.	„ 22-
Összesen:	144 család

639 taggal és összesen 537,900 korona évi jövedelemmel.

II. Szükös viszonyok közt él (évi 1—2000 K. jövedelemmel.)

Ide sorolandó: a tisztviselők	közül	5-
az alkalmazottak	„	4-
a kereskedők	„	2-
az iparosok	„	4-
a törpe birtokosok	„	1-
a kis birtokosok	„	8-
a közép birtokosok	„	5-
a gazdasági alkal.	„	2-
Összesen:		31 család

136 taggal és összesen évi 244,200 korona jövedelemmel.

III. Biztosított megélhetése van (2—7000 K. évi jöv.)

Ide sorolható: a tisztviselők	közül	8-
a kereskedők	„	4-
a kis birtokosok	„	1-
a közép birtokosok	„	8-
a nagyobb birtok.	„	6-
Összesen:		27 család

132 taggal és összesen 526,250 korona évi jövedelemmel.

A közölt adatok tanúsága szerint biztosított megélhetése van 27 családnak, szükös viszonyok közt él 31 család és a lét-minimuma nincs meg 144 családnak.

A község egész évi tisztajövedelme 1,308.850 korona, amiből — ideálisan elosztva — 1443 korona jutna egy-egy lélekre, de láthatjuk az adatokból, hogy a családok nagy részénél 1 családtagra 700—800 korona jut évente, ami azt jelenti, hogy egy-egy családtagot napi 2 kor. 20 fillérből kell élelmezni, ruházni, szóval fenntartani.

Látjuk, hogy a megélhetés vonala a nagyobb birtokosoknál jut a legmagasabb pontra és innen a közép birtokosokon, tisztviselőkön, kereskedőkön, kis birtokosokon keresztül a napszámosoknál, törpe birtokosoknál cselédeknel esik le a mélypontra.

A község minden családjának vagyoni helyzetét, a családok népességét az egyes foglalkozási ágak szerint a következő kimutatás tünteti fel:

Vagyoni viszonyok:

- A 13 tisztviselő családból 10 vagyontalan, 2-nek háza van, 1-nek háza szőlője.
- A 18 alkalmazott családból 13 vagyontalan 2-nek háza van, 2-nek háza, földje, 1-nek szőlője.
- A 2 nyugdíjas családból — vagyontalan, 2-nek háza van.
- A 9 kereskedő családból 2-nek háza van, 2-nek háza földje, 1-nek háza, szőlője, 3-nak háza, földje és egyebe, 1-nek legelője.
- A 7 iparos családból 2 vagyontalan, 1-nek háza van, 2-nek háza és szőlője, 2-nek háza, földje és szőlője.
- A 3 fuvaros családból 1 vagyontalan, 1-nek háza van, 1-nek legelője.
- A 16 törpe birtokos családból 12-nek háza és egyebe van, 4-nek csak földje vagy szőlője.
- A 29 kisbirtokos család közül 28-nak háza és egyebe van, 1-nek csak földje vagy szőlője.

- A 14 közép birtokos család közül 14-nek háza és egyebe van.
 A 6 nagyobb birtokos család közül mind a 6-nak mindene van.
 A 61 napszámos családból 25 vagyontalan, 33-nak háza van, 3-nak háza és szőlője vagy földje.
 A 24 gazds. alkalmazott családból 17 vagyontalan, 3-nak háza van, 3-nak háza és egyebe, 1-nek földje.

Munkaviszonyok:

A napszámos családokból	8családnak	4—4	tagja-
	9 családnak	3—3	„
	26 családnak	2—2	„
	18 családnak	1—1	tagja jár ke-

nyérkereső munkára.

A családok népessége:

10 tagú családja	van 1 napszámosnak.
9 „ „	„ 1 napszámosnak, 1 kisbirtokosnak
8 „ „	„ 2 napszámosnak, 2 kisbirtokosnak, 1 törpe birtokosnak, 1 fuvarosnak, 1 vincellérnek.
7 „ „	„ 5 napszámosnak, 3 kisbirtokosnak, 1 közép birtokosnak, 3 nagyobb birtokosnak, 1 kereskedőnek, 1 iparosnak, 3 vincellérnek, 1 alkalmazottnak.
6 „ „	„ 13 napszámosnak, 10 birtokosnak, 6 iparos és fuvarosnak, 2 vincellérnek, 6 tisztviselőnek és alkalmazottnak.
5 „ „	„ 11 napszámosnak, 7 birtokosnak, 5 keresk. és iparosnak, 3 alkalmazottnak, 5 tisztviselőnek.
4 „ „	„ 11 napszámosnak, 10 birtokosnak, 2 kereskedőnek, 9 alkalmazottnak, 7 tisztviselőnek.
3 „ „	„ 12 napszámosnak, 9 birtokosnak, 2 kereskedőnek, 4 alkalmazottnak, 7 tisztviselőnek.
2 „ „	„ 5 napszámosnak, 9 birtokosnak, 1 fuvarosnak, 2 alkalmazottnak, 5 tisztviselőnek.
1 „ „	„ 9 birtokosnak, 1 tisztviselőnek.

A közölt adatok szerint 202 családból 68 teljesen vagyontalan és 134 családnak több-kevesebb vagyona van. A legné-

pesebb családok a kisbirtokosokéi, kiknek, ha föld a tulajdonuk, 10 holdon, ha szőlő, úgy 1 holdon van alúl. Igen népesek a 4 taggal napszámra járó munkás családok is, akik közül csak kettő vagyontalan.

Ingatlan vagyona nincs a tisztviselők és alkalmazottak nagy részének. A legtöbb vagyontalan család a munkásság soraiban található, ahol csak 1—2 családtag dolgozhatik (a gyerekek még kicsik) valamint a cselédek és természetbeni járandóságokat élvező vincellérek közt.

1. A kisgazdák helyzete.

Életük felette nehéz, nagy küzdelmet vivnak fennmaradásukért. Községünkben a többek közt van egy kisgazda család, amelynek 1 szoba, 1 konyhás háza, 7 hold földje, 200 öl szőlője van. Öt 10 éven aluli gyermekük van. Mire tehető ennek a 7 tagú családnak évi jövedelme? A 7 hold föld évi bérértéke 1500 korona (vagy 7—8 mázsa buza). A 200 öl szőlő évi hozama 3—4 hl. bor, aminek mai értéke 800—1000 korona. Évi jövedelme tehát — bérlet esetén — 2500 korona lenne. Ennek a gazdának a háza tája rendes, tiszta, gondos. A gyermekek, ha foltozott ruhában is, de tisztán és gondozottan járnak. Mindennap 3-szor, sőt többször is 7 karély kenyér. Reggel, délben, este egy kis főzött meleg étel. 7 ember ruházata. A kis ház építéséből még fennáll 3000 korona adósság. Évi 250—300 korona adó. Egyébb kiadások is akadnak. Tegyük fel a kérdést: honnan tudja mindezt csekélyke vagyonából előteremteni? Napszámra nem járhat, mert kicsi gazdasága minden idejét leköti. És hasonló — vagy még rosszabb — többi kisgazda társainak helyzete.

Valódi művészei ők az igénytelen, beosztó, takarékos életnek és emberfeletti erőlködéssel, páratlan szorgalmú munkával hozzák ki kicsi ingatlanukból mindazt, ami multhatatlanul szükséges. Utánozni őket, a keveset úgy beosztani, hogy mindenre teljék: képtelen lenne más emberfia. Tessék számotvetni és tessék megpróbálni.

Rászorgálnak őszinte bámulatunkra. Mi lesz, ha egyszer a földnépe kiseret a földből? Melyik társadalmi réteg volna hajlandó túrni, verejtékkel öntözni a kevéske földet a mindennapi szükös kenyérért, a folto ruháért?

Fojtogatja őket a mindinkább több részre oszló és egyre kevesbbedő föld, a bérbefehető föld hiánya, a nagy adóteher és megnyugtató, hogy ma még megbirkózik mindezzel. De ki tudja, mi lesz holnap? Erről a küzdelmes életről, a fennmaradásért vívott nagy harcról szól a következő kimutatás:

A kisgazdák gazdasági helyzete:

59 kisgazda család van 238 családtaggal.

9	tagja	van	1	családnak.
8	„	„	3	„
7	„	„	4	„
6	„	„	9	„
5	„	„	6	„
4	„	„	10	„
3	„	„	9	„
2	„	„	9	„
1	„	„	8	„

A kisgazda családok népessége és évi jövedelme:

2000	K.	jövedelme	van:	1 családnak 1 taggal.
3000	„	„	„	4 családnak 2-, 1 családnak 4 taggal.
4000	„	„	„	2 csnak 1-, 1 csnak 2-, 2 csnak 4-, 4 csnak 6 taggal.
5000	„	„	„	1 csnak 1-, 2 csnak 2-, 3 csnak 3-, 2 csnak 4-, 1 csnak 5-, 2 csnak 6-, 1 csnak 7-, 2 csnak 8 taggal.
6000	„	„	„	1 csnak 4-, 1 csnak 6-, 3 csnak 7 taggal.
7000	„	„	„	1 csnak 2-, 2 csnak 3-, 2 csnak 5-, 1 csnak 6-, 1 csnak 9 taggal.
8000	„	„	„	1 családnak 1 taggal.
9000	„	„	„	1 családnak 1 taggal, 1 csnak 2-, 1 csnak 4 taggal.
10000	„	„	„	1 csnak 3-, 1 csnak 4-, 1 csnak 5 taggal.
15000	„	„	„	2 csnak 3-, 1 csnak 5-, 1 csnak 8 taggal.
20000	„	„	„	1 csnak 3-, 1 csnak 4-, 1 csnak 6 taggal.
25000	„	„	„	1 családnak 4 taggal.
30000	„	„	„	1 családnak 5 taggal.

A kisgazdák lakásviszonyai:

52 család saját házában lakik, 7 család bérelt lakásban.

Egy szobában lakik	15 család	2—10,000 K. jövedelemmel.
1 szoba, 1 konyhában lakik	23	„ 3—15,000 K. „
1 szoba, 1 konyha, 1 kamrás lakásban	13	„ 4—30,000 K. „
2 „ 1 „ 1 „ „	7	„ 4—20,000 K. „
3 „ 1 „ 1 „ „	1	„ 20,000 K. „

133 helyiségben 238 családtag lakik, minden helyiségre 1—2.3 lakó jut, átlag tehát 1.5 lakó. Legrosszabb a helyzet az 5—6000 korona jövedelemmel bíró családokban. (2—3 lakó egy helyiségben.)

A kisgazdák vagyoni viszonyai:

21	családnak	van:	háza, földje, szőlője, legelője.
15	„	„	háza, földje, szőlője.
3	„	„	háza, földje, legelője.
1	„	„	háza, szőlője, legelője.
5	„	„	háza, földje.
7	„	„	háza szőlője.
2	„	„	földje, szőlője.
2	„	„	csak földje.
3	„	„	csak szőlője.

30 családnak nincsen megfelelő állatállománya, 29-nek van.

A kisgazdák jövedelme:

A létminimumon alól van 42 családnak az évi jövedelme.

A létminimumon felül van 17 családnak az évi jövedelme.

454,000 koronát tesz ki az évi nyers bevételük összege (családok szerint 2000 K-tól 30.000 koronáig).

57,000 koronát tesz ki a kiadások és terhek összege.

397,000 korona tehát a tiszta jövedelem.

1.664 korona jut tehát egy családtagra.

160,200 korona a pénzügyintézeteknél fennálló adósság.

Az 59 család 238 családtagja közül 125 foglalkozik a gazdaságokban és 45 napszámra is jár.

A kisbirtokosság gazdasági helyzetéről itt közölt adatokból a következők ütköznek ki:

A kisgazda réteg az összlakosságnak 24 %-át teszi ki. Az egyes családok átlag 4 tagot számlálnak, de mint az adatokból kivehető, ezen a számon felül 33-, míg alatta csak 26 család van. A családok tehát igen népesek.

Lakásviszonyaik eléggé nyomasztóak. Ezekből a népes családokból 36 család — tehát 61 % — 1 szoba, 1 konyha, 1 kamarás vagy csak 1 szoba, 1 konyhás lakásban él. Tizenöt család — 26 % — még ennél is rosszabb viszonyok közt van, mert lakása csak 1 helyiségből áll. Kényelmesen, egészségesen csak 8 család (13 %) lakik.

A vagyoni helyzetükre vonatkozó adatokból kitűnik, hogy a gazdálkodás minden ágát 21 család (35 %) üzheti,

mert csak ezek rendelkeznek házzal, földdel, szőlővel, legelővel, míg 38 családnak (65 %) ezek közül hiányzik vagy egyik vagy másik.

A keresetet, a jövedelmet feltüntető adatokhoz a következőket fűzzük:

A családok összes tagjai között 125 (55 %) dolgozik a gazdaságokban, tehát több, mint a felének munkáját igénylik a kis gazdaságok. A túlszegény családokból 45 tag napszámba is jár, tehát átlag minden családból egy, hogy a szükös jövedelmet ezzel is növeljék. A legnépesebb családok rendelkeznek éppen a legkevesebb jövedelemmel, évi 4—7000 koronával. 42 családnak (71 %) 8.000 koronán alúli jövedelme van, ami a megélhetéshez szükségeseket alig fedezi. Biztosított megélhetése csak 17 családnak van. (29 %).

A kiscgazda családok évi összes tiszta-jövedelme 397,000 koronára tehető, ami, ha a tagok között egyenlően lenne elosztva, egyre-egyre 1.664 korona jutna évente, ami napi 4 kor. 53 fillért jelentene. Amint azonban az adatok mutatják, ez a kevés sincs meg mindig, mert a napi jövedelem a jobb módú családoktól 19 koronával kiindulva, lassan 1 kor 90 fillérré esik.

A kiscgazdák banki- vagy egyéb tartozásai 160,200 koronára rugnak, amint azt a helybeli hitelszövetkezet könyveiből és a konvertálásra bejelentett összegekből megállapíthatjuk. De ez az összeg alighanem nagyobb lesz. Az adósság évi tisztajövedelmüknek 44 %-a. Ha évi jövedelmüknek 10 %-át tudnák törlesztésre fordítani és újabb adósságot nem kellene csinálniok, úgy 4—5 év alatt szabadulnának tőle, de minden bizonnal 8—10 év kell majd hozzá.

2. A munkásság helyzete.

Az utóbbi évek alatt fokozatosan csökkent a munkásság életnivója. Oka ennek a borárok folytonos esése. A munkáltatást, egyéb kiadásokat és terheket alig fedezi a szőlők jövedelme, így kevesebb munkával műveltetik a tulajdonosok, minek folytán kevesbedett a munkaalkalom és kisebb lett a napibér is. El lehet mondani, hogy az 1920. évi viszonyokhoz képest 30—40 %-al esett az életstandard.

A munkás a legkedvezőbb viszonyok közt is 200 napot dolgozhat, leszámítva az ünnepeket, az esős napokat és a téli kevesebb munkaalkalmat. A napszámot átlag 12—13 koronára téve, ennek a 200 napnak keresménye évi 2500—3000 koronára rug. Ebből a csekélyke összegből családot fenntartani csak gyakori éhezéssel lehet. És így is lenne, ha a népesebb családok felnőtt tagjai saját keresményükkel apjuknak segítségére

nem sietnének. A legsivárabb azoknak a családoknak helyzete, amelyek népesek, de a gyermekek kicsinyek, így csak az apa vállain nyúgszik az életfenntartás terhe.

Lássuk elsősorban is a munkásság gazdasági helyzetét feltáró alábbi adatokat:

85 munkás (napszámos) családnak 401 tagja van.

4 családnak	12 taggal	2—2000K.	az évi jövedelme
32 „	134 „	3—3000K.	„ „ „
22 „	96 „	4—4000K.	„ „ „
17 „	91 „	5—5000K.	„ „ „
8 „	54 „	6—6000K.	„ „ „
2 „	14 „	7—7000K.	„ „ „

7 család	lakik:	1 szoba, 1 konyha, 1 kamarás lakásban.
43 „	„	1 szoba, 1 konyhás lakásban.
27 „	„	csak egy szobában.
8 „	„	csak egy konyhában.

Higiénikusan lakik 28 család és 57 család tulzsufoltan.

42 család a saját házában lakik, 43 család pedig bérelt lakásban.

1 helyiségre 2.3—3.5 lakos jut.

Vagyoni viszonyok:

2 családnak	van:	háza, földje, szőlője.
1 „	„	háza, földje.
3 „	„	háza, szőlője.
1 „	„	földje, legelője.
36 „	„	háza.
42 családnak	semmije sincs.	

Az évi jövedelem:

A 2000 korona jövedelmű	4 család	12 tagja közül	4 jár napszámba
A 3000 „ „	32 „	134 „	26 „ „
A 4000 „ „	22 „	96 „	17 „ „
Az 5000 „ „	17 „	91 „	10 „ „
A 6000 „ „	8 „	54 „	4 „ „
A 7000 „ „	2 „	14 „	2 „ „
A 3000 K. jövedelemmel bíró családok közül	2 vincellér	4 cseléd	
A 4000 K. „ „ „ „	2 „	3 „	„
Az 5000 K. „ „ „ „	7 „	0 „	„
A 6000 K. „ „ „ „	4 „	0 „	„
A 7000 K. „ „ „ „	2 „	0 „	„

A feltüntetett 6 csoportban egy-egy családtag átlagos évi tisztajövedelme 658 koronától 900 koronáig terjed.

78 család jövedelme a létminimumon alul marad és csak 7 családe emelkedik azon felül.

A munkás családok évi tisztajövedelme:	321,450 K.
A munkás családok évi adóterhe:	17,550 K.
A munkás családok banki adóssága	51,700 K.

A közétett adatokból a következő tanúságokat vonhatjuk le:

A munkás családok a község lakóinak 55 %-át, tehát több, mint a felét teszik ki. Köztük vannak a legnépesebb családok. (10—9—8 tagúak.)

Négy családtagon felül van 62 család — (73 %) míg alul csak 23 család. (27 %)

Lakásviszonyaik igen kedvezőtlenek. Egy szoba, konyhás, kamarás lakás csak 7 családnak (8 %) van, addig 43 család (50 %) 1 szoba, konyhás lakásban zsufolódik össze, míg 35 család (42 %) egy-egy helyiségben nyomorog.

A munkás családok közül vagyontalan 42 — (49 %) 36 családnak (43 %) házacskája van, míg 7 családnak ezen felül kis ingatlana is.

A keresetet, jövedelmet mutató adatok szintén elszomorító eredményt tárnak elénk. Azok a családok, ahonnan 3—4 tag is jár napszámra, inkább boldogúlnak és ezek 4000 koronától 6000 koronáig viszik fel évi keresetüket, míg azok, ahol csak 1—2 tag jár napszámba, az évi kereset 2—3000 koronára esik le.

7 családnak (8 %) a megélhetése biztosított. Ezek a családok kevésbé népesek és kis ingatlanuk is van. 78 család (92 %) a létfenntartáshoz szükségeseket nélkülözve nyomorog, mert amelyek több tag munkája révén fel is tudják hajszolni az évikeresményt 5—6000 koronára, de viszont ezek a legnépesebbek is.

A munkásság keresményét, ideálisan elosztva fejenként évi 800 koronát kapnánk, ami napi 2 kor. 20 fillért jelentene egy-egy családtagra. Ez az ideális megosztás a valóságban 2 kor. 40 fillérről — 1 kor. 90 fillérré esik le a jobb keresetű családoktól a gyengébb keresetűek felé.

A munkásság adóssága igen jelentékeny (51.700 K). Évi tisztajövedelmüknek 14 %-a, ha azonban csak a ténylegesen adós családokat s azok évi jövedelmét vesszük: ez a szám 40—45 %-ra emelkedik. Igen nagy teher ez a napszámból élők vállain. Ez a nagy adósság a telekvétel és a házacskák építésének eredménye.

Elszomorító az elénk meredő kép, amit igazol a munkás családok elképzelhetetlenül nehéz telelése. Nap-nap mellett csak száraz kenyér, egy kis üres puliszka vagy sült krumpli kerül az asztalra. Ha hosszantartó a tél, sokszor még ez sem.

Nehezíti helyzetüket még az is, hogy aránylag igen kevés »harmados« földhöz jutnak, ahol legalább téli burgonyájuk, tengerijök megteremne. A kiscgazda nem adhat, magának is kevés a földje, a nagyobb birtokosok pedig vagy napszámossal dolgoztatnak vagy a termelés fősulyát a kalászosokra és takarmánynövényekre helyezik.

Csodálatra méltó az a heroizmus, amellyel türik — szinte szóltanul — és szenvedik át a tél napjait és nincs mégsem tolvajlás. Az összes kihágási eljárások amiatt folynak, hogy egy kis tűzelőfáért látogatnak el a közeli erdőbbe, mert az éhség jobban tűrhető, ha meleg a ház.

A munkásság jellemének fővonása a tempós, de kitartó munka. Szakszerű szőlőkezelők. Nincs köztük, aki a szőlészethez, gyümölcstermeléshez, oltáshoz stb. ne értene. Viselkedésük nem olyan zárkózott, mint a kiscgazdáké. Beszédmódjuk simább, alkalmazkodóbb, mint olyanoknak, kiket sok helyre, szolgálatba, más- és más viszonyok közé elvet a sors. Gyermeküket szeretik, gondozzák, iskoláztatják. Igen kevés kivétellel tisztaság szeretők. Haladni vágyók és minden érdeklőket. A könyvtárak legszorgalmasabb olvasói.

Igaz, hogy könnyelműbbek is, mint a kiscgazdák. Ennek oka a nincstelenség lesz, amikor számot vetni nem lehet, meg alig érdemes is. Így egy-egy jobb keresetű hét vasárnapján egyszer-másszor könnyen elúszik a heti kereset a víg társaságban.

Ez a bohémszerű vonás csodálatosan változik át a legnagyobb takarékoszággá, ha valamit szerezni tudnak. Egy kis házacská birtoka egyszeriben a kiscgazda jellemvonásait öltözteti rájuk. Rátartiak és takarékosak lesznek. Ezt az érdekes tünetet használtuk fel, amikor a helybeli hitelszövetkezet segítségével az Ujbene nevű telepen egy-egy kis telekhelyhez juttattuk őket. Ez a nagy megváltozás volt a kezésünk és nem csalódtunk, mert a bohémek lettek a legpontosabb adósságtörlesztők.

A hitelszövetkezetnek köszönhető az, hogy a néhány év előtt teljesen vagyontalan munkásságnak ma már 50 %-a háztulajdonos.

Gyermekük segélyezését különösen szíven viseli az iskola, amikor különböző forrásokból ellátja gyermekeiket könyvvel, iskolai felszereléssel és karácsony táján meleg ruhával, cipővel. De ez a segély csak egy csepp a tengerben.

A betegsegélyző, az aggkori- és rokkantsági biztosító és más szociális intézményeknek jó ismerői és támogatói, de az eljárás és bánásmód, amit ezen intézmények egyik-másik funkcionáriusánál önmagukkal szemben tapasztalnak, sok panasza ad alkalmat.

Értelmesek és sok bennük a kereskedő szellem. Egyik-másiknál szinte nyugtot nem adó a vágy: adni-venni. Leg-

ügyesebb gyümölcskereskedőnk, hentesünk és korcsmárosunk soraikból került ki. Meghazudtolták a régi tételt, hogy a magyar ember kezébe csak kapa, kasza való. Ezzel a hazúg beállítással szorították ki a kereskedelemből és zárták el utját ezen a téren való érvényesülésüknek.

Ezekben ismertettük Bene község lakosságának szociális helyzetét. Bizony kissé szomorú a kép és a ritkán feltárt, fátyollal eltakart falusi viszonyoknak igen nagy a nyomországa.

Sok lenne a teendő, hogy a helyzet javuljon. Több föld kellene és nagyobb tőkesegélyezés. A munkáscsaládok telekhez juttatását több megértéssel és jóakarattal kellene kereszttől vinni. Joggal mondhatjuk, hogy mindenféle támogatást megérdemel a benei nép.

Az állammal szemben kifogástalanul viselkednek. A változás óta itt semmiféle kilengés nem fordult elő. Lojális alattvalók. Pontos és erejükön felüli adófizetők. Bizalmukat helyezik az államhatalomba és várják tőle a kinyujtott segítő kezét. Kár volna, ha csalódnának.

A fokozatos és csendben történő fejlődésnek nagy akadály a agyonpolitizálás. Egy-egy választás előtti handa-bandázás felforgatja a falu képét. A fellengző ígéretek gátlást nem ismernek és a falujáért dolgozni akaró és a pártokon felül álló szegény papnak, tanítónak vesszőt kell futnia. A fejetetejére állított falut — választás után — aztán ott hagyják a megtépzott papra és tanítóra: »Csináljatok velem, amit tudtok.« A romok eltakarítása aztán egyidőre hátraszorítja a fejlesztés munkáját.

Erre a lassan-lassan kibontakozó építő munkára világít rá a következő fejezet, amely a kulturális étellel foglalkozik.

VI. Kulturális élet.

A milyen szomorú képet tárt fel a gazdasági és szociális helyzet ismertetése, olyan megnyugtató, vigasztaló a kulturális téren való haladás.

A régi idők álmos tétlensége a múlté már. Az utóbbi évek kulturmunkájá s az ennek nyomán fakadt fellendülés szinte páratlan és ez a benei nép érdeklődéséből fakadt. Tanúlni vágyik és tudásra szomjazik. Mindenütt megjelenik, ahol okos szót hall. Az iskolában rendezett népies előadások tulzsufolt teremben folynak. Egy-egy szineloadás páratlan sikerű. Az utolsó fillérjét is felhossa és így áldoz a sikerért, nem úgy, mint sok-sok gazdagabb és jómódú falu.

Igaz, hogy a kulturáért való áldozatkészség nálunk is fordított arányban áll a vagyonnal, minél vagyonosabb, annál elzárkózottabb és annál nagyobb bolondság a szemében minden könyv, előadás, különösen a szindarab. A módos portákról bizony kevés garas gurúl a kultúra műhelye felé.

Lássuk elsősorban az iskolázást. A benei iskola őse református iskola volt, amely a templom udvarán épített 5 m. hosszú, 4 m. széles és 220 cm. magas levegőtlen, rosszvilágított, egészségtelen, nyomorúságos lyukban volt elhelyezve. Itt folyt a tanítás beláthatatlan hosszú időközön keresztül a református kántor-tanítók vezetése alatt. Az egyre növekvő tankötelesek száma, az idők követelése kívánta a tarthatatlan helyzet megváltozását. Ez az idő Benkő Pál ref. tanító működése alatt következett be. Az ő fáradhatatlan agitálása folytán a ref. iskola átalakult községivé és a falu közepén egy tágasabb helyiségbe költözököött.

Az iskolázás kérdése azonban ezzel még nem volt megoldva. További utánjárása után végre az állam átvette az iskolát és a templom szomszédságában levő üres telken felépítette a mai modern iskolaépületet, egy tágas tanteremmel, két szoba, konyha, kamarás tanítói-lakással. Ellátta a legszükségesebb felszereléssel. Ez 1907. évben történt. Az állami iskola első tanítója Benkő Pál lett. Az egytanerős iskolát 1912. évben kéttanerőssé kellett fejleszteni az egyre növekvő tankötelesek miatt. A második tanterem céljaira a község tulajdonát képező lakás két szobáját alakították át, ami szükségööl megfelelt, de igen egészségtelen volt.

Az 1928. évben a tanítói lakás 2 szobáját alakították át tanteremmé és így ma a magyar iskolának két világos, egészséges, szép tanterme van. De ma már ez is kevés, mert az egyre népesebbé váló iskolában 1930. évben szervezni kellett a harmadik tanítói állást.

Az 1928. évben nyílt meg a csehszlovák kisebbségi iskola egy tanterővel, amelynek befogadására a következő évben az iskola épülethez hozzátoldtak egy teljesen modern építésű tantermet és egy tanítói szobát.

1929. év őszén nyílt meg a kisebbfokozatú gazdasági iskola I. évfolyama 30 hallgatóval. Heti 8 órában folyt a tanítás. A következő 1930—31. tanévben kibővült két évfolyamúvá heti 16 órai tanítással. Az iskolát igen kedvelik a községben gyakorlatias iránya miatt és a már nem tanköteles korúak is szívesen látogatják.

Mint a lejjebb közölt adatok mutatják az utolsó 10 év alatt rohamos volt a fejlődés. Fejlődött az iskola a tanítók és a tanulók számában. Fokozatosan javult az iskolabajjárás, a tanulóknak könyvekkel és felszereléssel való ellátása. Megszerveztük a szegény tanulók segélyezését. Kiepült a szülők és az iskola jó viszonya. Ugy a felettes hatóságok, mint a szemlélők véleménye szerint ma a benei iskolai viszonyok elsőrangúak.

Hasonlóan fejlődés van a könyvtáraknál, Mig 1910-ben csak két könyvtár volt 109 kötet művel 1180 korona értékben, addig ma 5 könyvtár áll a művelődés szolgálatában 1138 kötettel, 17,446 korona értékben.

A könyvtárak nagy forgalomnak örvendenek. Téli időben nagy az olvasás és tapasztalunk kell, hogy a könyvtárak mai állománya még mindig nem elegendő a tanulni, művelődni vágyás kielégítésére.

Az adatok képet nyújtanak az iskolán kívül végzett kultúr munkáról is, amelyet nagy érdeklődés kísér. Az előadások igen látogatottak, a szindarabok és más műkedvelő előadások zsúfolt teremben kerülnek előadásra. Ezeknek rendezését megkönnyíti a Vitéz-féle vendéglőhöz épített tágas nagy terem, de egy kulturház hiányát télről-télre érezzük és állandóan napirenden van felépítésének megvalósítása,

Az újságolvasás is fokozatosan terjed. Nem volt módunkban az újságolvasás multbani mértékét egybeállítani, de ma 22 féle 116 példányában járó újság nagy fellendülésről, kulturaszeretetről tanúskodik, úgyszintén a községben felállított 13 rádió is.

Az utolsó 10 év kulturális fejlődéséről a következő adatok nyújtanak szemléltető képet:

Adatok az iskoláról.

Az 1920—21. tanévről az 1929—30. tanévig, 10 év leforgása alatt az iskola két tantermes volt. Nyolc éven át az egyik terem nem felelt meg a követelményeknek és csak 1928—29. tanévben a tanítói lakásból átalakított teremben talált megfelelő elhelyezést a II. osztály.

A tanítótestület 1920—21. tanévben a következőkből állt: 1 igazgató-tanító, 1 osztálytanító, 2 hitoktató. 1922—23. tanévben kaptunk 1 kézimunka tanítónőt és 1 hitoktatót. 1929—30. tanévig tehát működött 1 ig. tanító, 1 oszt. tanító, 1 kézim. tanítónő és 3 hitoktató. A harmadik tanítót 1930—31. tanévben kaptuk.

A tanulók száma:

1920—21.	112 volt, ebből mindennapos	112 tanuló.					
1921—22.	„ 121 „ „ „	„ 121 „					
1922—23.	„ 138 „ „ „	„ 104 „	és ismétlő	iskolás	34 tanuló.		
1923—24.	„ 140 „ „ „	„ 102 „	„	„	„	38	„
1924—25.	„ 129 „ „ „	„ 88 „	„	„	„	41	„
1925—26.	„ 135 „ „ „	„ 107 „	„	„	„	28	„
1926—27.	„ 125 „ „ „	„ 86 „	„	„	„	39	„
1927—28.	„ 139 „ „ „	„ 102 „	„	„	„	37	„
1927—28.	„ 179 „ „ „	„ 221 „	„	„	„	30	„

28 tanuló a csehszlov. iskolát látogatta.

1929/30. tévben a tanulók száma 170 volt. Ebből a magyar tannyelvű iskolába 144- és a csehszlov. tannyelvű iskolába 26 mindennapos tanuló járt, A gazds. iskolát 29 hallgató látogatta.

Az iskolába járás statisztikája:

Nem csak a tanulók számának gyarapodása, de a rendes iskolába járás szorgalmazása folytán a tanítási órák száma folyton emelkedő vonalat mutat. 1920/21. tanévben a tanítási órák száma 34,638-at tett ki, tíz év leforgása alatt ez a szám 48,612-re emelkedett.

Az igazolt mulasztások százalékszámára 10 év alatt 8-ról 3-ra csökkent és az igazolatlan mulasztásoké 2-ről 0,8 %-ra.

A szegény tanulók segítése:

A tanulók kezdetben mind maguk vásárolták felszerelésüket, de 1923/24. tanévtől kezdődőleg a szociális gondoskodás mind nagyobb méreteket ölt:

1923—24. tanévben	126 tan.	vette és	14 kapta a felszerelést,	9 tan.	} kapott ruhát, cipőt
1924—25. „	110 „	„ „	19 „	17 „	
1925—26. „	114 „	„ „	21 „	26 „	
1926—27. „	93 „	„ „	32 „	21 „	
1927—28. „	100 „	„ „	39 „	20 „	
1928—29. „	104 „	„ „	47 „	29 „	
1929—30. „	83 „	„ „	61 „	37 „	

Az iskola felszerelése:

1920/21. tanévben a felszerelés 168 darabból állott 5063 korona értékben, amely 10 év leforgása alatt 1116 darabra emelkedett 22,848 korona értékben.

1920/21. tanévben 86 tanuló végzett eredménnyel, 26 ismételt, ez a két szám mind kedvezőbb alakulatot mutat és 10 év után 1929/30. tanévben a jó eredménnyel végzők száma 160 lett, míg az osztályt ismétlők száma 10-re apadt,

A csehszlovák kisebbségi iskola:

1928/29. tanévben nyílt meg 28 tanulóval, a következő évben a tanulók száma 26 volt. Egy tanító végzi az oktatást. Külön tanterme, felszerelése van, külön igazgatás alatt.

Az iskolán kívül végzett kulturmunka:

E munkából a tanítótestület minden tagja kivette a maga részét. Utóbb csatlakozott e munkához a helybeli ref. lelkész is a vallásos színezetű esték rendezésével.

1921-ben	volt	1	szineloadás.				
1922-ben	„	1	„				
1923-ban	„	1	„	6 felvonás	1	gyerm. előad.	
1924-ben	„	1	„	12 „	2	„ „	
1925-ben	„	2	„	8 „	3	„ „	
1926-ban	„	4	„	5 „	1	„ „	
1927-ben	„	2	„	3 „	1	„ „	2 vallásos este.
1928-ban	„	2	„	7 „	2	„ „	6 „ „
1929-ben	„	1	„	2 „	3	„ „	9 „ „
1930-ban	„	2	„	0 „	2	„ „	10 „ „

Könyvtárak:

A tanítói könyvtár 1921-ben 7 kötetből állott 63 korona értékben. 10 év leforgása alatt a könyvtár 164 darabra gyarapodott 4154 korona értékben. Az állomány nagy részben szakmunka. 43 kötet magyarnyelvű 121 kötet pedig ruszin-vagy csehnyelvű.

A tanulói könyvtár gerincét a magyar állam adta. A és B típusú könyvtár képezi, amelyből az 1920. évi hivatalos kiválogatás után 102 darab maradt meg 1117 korona értékben. Az állomány folyton növekedett. 1928. január 1-én jubileumi ajándékként egy nagyobb gyűjteményt kaptunk ajándékba az ungvári iskolai referátustól. 1930. év végén az állomány 259 kötet volt 2893 korona értékben. Ebből magyar nyelvű 163-, ruszinnyelvű 96 darab.

S e g é l y k ö n y v t á r . E könyvtár célja az, hogy a szégyenebb tanulókat tankönyvekkel lássa el. 1923. évben alapítottuk 18 drb. könyvvel, amely száma 1930. évre 152-re emelkedett és az értéke 1613 korona volt. 97 darabot időközben ki kellett selejtezni, mert teljesen elrongyolódtak. Az állomány jobbra magyarnyelvű tankönyv és csak 17 darab ruszinnyelvű van köztük.

N é p k ö n y v t á r . E könyvtár állományát a felvidékről kaptuk azon iskoláktól, ahol a magyarnyelvű tanítás megszűnt. 1930. évben 376 kötetből állott 4030 korona értékben. A magyar állam ajándékozta A. B. és C. típusú ifjúsági könyvtár könyvei ezek. Miután vagy 8 iskolától kaptuk e könyveket, egyik-másik mű 8 kötetben is meg van. A 376 kötet csak 87 művet tartalmaz.

K ö z s é g i k ö z k ö n y v t á r . 1928. évben alakult. Magvát az a 64 kötet képezi (1645 kor. értékben), amelyet még a magyar állam adott a »Benei körjegyzőség könyvtárának«. A község minden évben 500 koronával járul hozzá a könyvtár fejlesztéséhez. 1930. évben az állomány 187 kötet volt 4756 korona értékben. Az állomány fele irodalmi-, egynegyede gazdasági- és egynegyede ismeretterjesztő munka. A könyvek nivóságak. (Jókay-, Móricz-, Gárdonyi stb. könyvei.) Valamennyi magyarnyelvű.

VII. Egészség ügy.

Bene község kitünő fekvése és pompás klimája elsorangú tényezői az egészségügy fejlesztésének. Igaz, hogy a multban ez az erős két tényező sem tudta ellensúlyozni a kicsi, sötét, levegőtlen és tulzsufolt lakások hatását és a tüdővész nagy mértékben uralkodott. Évente 4—5, néha még több is, volt az áldozat. Ez a szám ma már javult a lakásviszonyok és az egészségesebb élet következtében és 1—2-re szállt le.

A benei nép általában egészséges. Áll ez úgy az apákra, mint az anyákra és a gyermekekre. Az egész faluban 1 hülye-, 1 béna-, 3 süketnéma van. A háborút megelőző években nagy volt az iszákosság. Megrögzött alkoholisták familiák voltak, amelyeknél a szülők iszákossága gyermekeik testi és szellemi állapotán szembetűnően kiütközött. Ezeknek a familiáknak nagy része vagy kipusztult vagy messzekerült innét és ma már az iszákosság nem számottevő tényező a falu egészségügyében.

A háborúból néhány eltitkolt nemibeteg tért vissza és ezek betegségére az azóta született gyermekek gyenge, satnya volta világít rá. Hála az égnek, ezeknek száma is oly kicsiny, hogy nem befolyásolja döntően a falu egészségés voltát.

A multtal szemben a jelen óriási fejlődést mutat. A kuruzsolás teljesen kiveszöben. Az orvos tekintélye, a beléje helyezett hit és bizalom nagyfokú lett és betegség esetén habozás nélkül fordulnak hozzá. Igaz, hogy a betegségyelőző intézmény is elősegítője volt ennek, bár lépten-nyomon tapasztaljuk az anyagi áldozat és károsodás vállalását, ha egy-egy betegség leküzdéséről van szó.

A gyermek nem teher többé, hanem a szülők szemefénye, akinek egészségével, szellemi és testi fejlődésével — a multtal összehasonlítva — igen sokat törődnek. Gyermekeikről lévén szó, hajlandók áldozni mindazt a keveset, amivel birnak.

A házasulandó legények, más faluk megrögzött szokásával szemben, szivesen hoznak asszonyt idegenből, sokszor messze földről. Asszonyaink 50 %-a nem benei születésű. A kívánatos vérfrissülés így megvan. Leányaink egy része idegenbe ment férjhez.

Egészséges és népes családok: ez a titka a község mér-földes tempójú fejlődésének. Egyke és más hasonló dolgok ismeretlenek nálunk. Meghallgatják, megszivlelik és követik a

higiéncia tanácsait. Lehet szegény a porta, de tisztaság van kívül és belül. A falun végig menve feltűnik ez. Itt-ott, ha rendtelenséggel vagy tisztátalansággal találkozik az ember, biztos, hogy a ház lakója még újdonsült benei és a falu erkölce még nem vált vérévé.

Tudják és értékelik a napfény és a jó levegő értékét, hatását. Az új építkezéseknél a legszegényebb is tágas, napfényes, levegős helyiségekre törekszik.

Persze még sok kívánni való van hátra és ezek legtöbbje a szegénységben találja okát. Ilyen például a táplálkozás elégtelensége. A falu asszonyai nagyrészen ügyes gazdasszonyok, jól és izletesen sütnek, főznek, mert igen sok közülök leánykorában jobbmódú házaknál szolgált. Ezt a képességüket azonban nem nagyon gyakorolhatják. A kamra is elég üres és nyári hónapokban, amikor jobb a kereseti alkalom és inkább lenne pénz a sütésre-főzésre: a feleségnek is munkára kell mennie. Azt esznek tehát, amit a bolt nyújt vagy ami hamar elkészíthető. Kivétel ez alól az a néhány kiscgazda család, ahol az asszony nem jár munkára és csak a háziteendőket végzi.

Téli időben, amikor minimális a kereset, sok családnál beköszönt a szükség, sokszor bizony az inség is. Szomorúan világit erre az iskolában reggelenkint feltett kérdés: »Mit reggeliztetek gyerekek?« 62 tanuló közül tejeskávét kenyérral 4 evett, csak tejet kenyérral 7, előző napról maradt és megmelegített főzeléket 18, higra főzött feketekávét kenyérral 2, kenyér nélkül 4, citromsóval savanyított teát kenyérral 24, kenyér nélkül 3 gyermek.

Elképzelhető, hogy milyen testi és szellemi megerőltetéssel kell kitartani a szegény gyerekek délig az iskolában a kenyér nélkül megivott híg feketekávé vagy savanyú teás reggeli után. A puhatólózás eredménye nap-nap mellett ez, sőt egyszer-másszor még elszomorítóbb. A száraz kenyér ebéd vagy vacsora is igen gyakori. De mindezeknél leverőbb látvány az, amit a sápadt, ványadt csecsemő nyújt, amint nagy falánksággal szívja a »dudlit«, amelynek tartalma felhígított feketekávé, mert tél van, nincs kereset és tehát sincs és nincs pénz tejre sem.

És ez az alacsonyra süllyedt életszínvonal feltalálható úgy a népes kiscgazda, mint a munkás családnál és egyúttal megfelel arra a rejtélyre, amit a szociális helyzetnél tártunk fel, hogyan lehet egy-egy családtagra eső 7—800 korona évi jövedelemből megélni?

Ha a nyár jobb viszonyai, a szabad levegőn való tartózkodás, az őszi gyümölcs élvezése és a faj szívóssága valamennyire ki nem egyensúlyoznák a tél inségét, úgy komolyan aggódni lehetne a fiatal generáció jövőjéért.

A falu egészségügyének legfontosabb fokmérője a lakáskérdés. Lássuk ezt részletesebben. Előre meg kell állapíta-

nunk, hogy ez még ma sem kielégítő, dacára az utóbbi időkben történt nagyobb arányú építkezéseknek, amelyek azonban nem tartottak lépést a lakosság szaporodásával. Itt fel kell említenünk azt is, hogy az Ujbene nevű település egészségügyi tekintetben súlyos kritika alá esik. A telekhelyekre rászorult munkás népség hasztalan iparkodott száraz talajú helyen telekhez jutni. A falu két végét lezáró nagybirtokok tulajdonosai mereven elutasították a parcellázást. A telekigénylők kénytelenek voltak tehát a falutól jó messzeeső vadvizes, mélyfekvésű földeken felkinált telekhelyek vételébe belemenni. Az itt épített házak mindegyike nedves, penészes, dohos levegőjű és a vadvizes talaj miatt az is lesz az ellene tenni akaró igyekezet dacára is.

A községben 220 házzal ellátott telek van. Ebből nem lakott borház 38, be nem épített üres telek 18, lakott épület van tehát 168. Ebből kőépület 7, téglá és vályog vegyesen rakva 5, csak vályog kőalapon 155.

A fejlődés vonala ez: 1910-ben volt 129, 1921-ben 139 és 1931-ben 202 ház.

Saját háza van 123 családnak. (A borházak nagy része külbirtokosoké.) Bérelt lakásban lakik 68 és mint házas családtag apja házában 11 család.

A lakóházak nagyságát, helyiségeiknek számát és a lakók eloszlását a következő adatok tüntetik fel:

Háromnál több szobás lakás 1 van, lakik benne 1 család 6 taggal, 1 helyiségre jut tehát átlag 1 személy.

3 szoba, konyha, kamarás lakás 11, lakja 11 család 54 taggal, 1 helyiségre átlag jut 1 személy.

2 szoba, konyha, kamarás lakás 20, lakja 20 család 87 taggal, 1 helyiségre átlag jut 1 személy.

1 szoba, konyha, kamarás lakás 24, lakja 24 család 112 taggal, 1 helyiségre átlag jut 1.5 személy.

1 szoba és konyhás lakás 87, lakja 87 család 429 taggal, 1 helyiségre jut átlag 2.5 személy.

Csak 1 szobás lakás 48, lakja 48 család 182 taggal, 1 helyiségre átlag jut 2.5 személy.

Csak 1 konyhából álló lakás 11, lakja 11 család 37 taggal, 1 helyiségre átlag jut 3.5 személy.

A csak 1 konyhából álló lakást a szülőkkel együtt lakó nős fiú lakja.

Egészséges viszonyok közt lakik 463 személy (52 %) egészségtelenül zsufolva 444 személy (48 %).

Legzsufoltabb 3 lakás 3—3 helyiséggel, amelyekben 9 család lakik és 29 lakás 2—3 helyiséggel, amelyekben két-két család lakik.

Ha a multtal összehasonlítást teszünk, a fejlődést igen

jelentékenynek kell megállapítanunk. Előmozdítója volt ennek az iskola ilyen irányú munkássága és a több alkalommal tartott felvilágosító előadás.

A lakások napi tisztogatása, szellőztetés, surolás, meszelés, a ház-környékének rendben tartása, igen kevés kivétellel, teljesen kielégítő; úgyszintén a mosakodás és fehérműváltás is. Nyári időben nagy előszeretettel keresi fel a fürdőzők apraja-nagyja a falu alatt folyó Borszát. Hideg időszakban azonban csak a gyermekek kerülnek a melegített vizű teknőbe, a felnőtteknél ilyenkor hiányzik a fürdés és az alaposabb vasárnapi mosakodás helyettesíti.

A községben fürdő nincs. Fürdőszoba 4 lakásban van. Hordozható fürdőkádat nyolcat számláltunk meg.

A nép igen edzett és bámulatra méltó, amikor téli, igen hideg vasárnapokon a falu legénysége csak amúgy kis kabátban ül a hideg kőtemplom padjaiban és remegés nélkül üli végig az egy vagy másfél órás istentiszteletet.

A napfény szeretetére vall, hogy mind több és több meztelen felsőtesttel kapáló munkást lehet látni, ami még csak pár évvel ezelőtt közmegebotránkozás okozója lett volna.

Ivóvizünk jó. Járványos betegség évek óta nem lépett fel, kivéve egy-két enyhe lefolyású gyermek himlőt. A születések száma évente átlag 40, a halálozás 16, a természetes szaporulat tehát 24.

Ha az építkezések megtartanák a mai tempót, a kereseti viszonyok javulnának, hogy az életszínvonal emelkedhetne, úgy Bene község egészségügye elsőrangú lenne.

VIII. A község erkölcsi testületei.

Bene községet úgy fekvése, mint központi helyzete arra jelölte ki, hogy a környező falvak irányítása, igazgatása innen történjék. Ezt a szerepét betöltötte már a multban is és betölti ma is, mikor székhelye a benei körhöz tartozó 6 község jegyzőhivatalának, ugyanezen kör csendőrőrs parancsnokságának, valamint ezen községekre kiterjedő hitelszövetkezetnek.

Van a községnek póstaügynöksége, vasutimegállója, amely a községtől 1 km. távolságra van. Megállója a községen átvezető ujlak—beregzsászi autbuszforgalomnak is.

A község, mint erkölcsi testület, szintén kevés vagyonnal rendelkezik. Tulajdonát képezi a községháza 4 helyiséggel és egy bérbeadott lakásrészszel. Továbbá a jegyzőilakás 6-, a csendőrlaktanya 6-, a csordás és kovács házak 2—2 helyiséggel. Ezeknek értéke a községi leltárban 94,500 koronával szerepel.

Az 1931. évi költségvetésben az évi kiadások 48,964 koronát tettek ki. Ennek fedezeti tételei a következők voltak:

Vagyontárgyak jövedelmei	10,121 korona
Különböző fogy. adók és illetékek	7,050 „
Állami átutalás	2,567 „
Közmunka-váltáság	7,605 „

A még fedezetlen összeget pótdobban vetik ki, ami ezen évben 200 %-os volt. Az utóbbi években a község igazgatásában nagy fellendülés tapasztalható úgy a község csinosítása, mint a magán- és középületek rendbehozása, valamint a köztisztaság stb. terén.

A lakosság szívesen vesz részt a község igazgatásában és a tisztségre megválasztottak nagy komolysággal és tekintélyt parancsolóan töltik be szerepüket.

A benei határban elterülő szállók tulajdonosai külön szervezetbe az u. n. hegyközségbe tömörültek külön igazgatással, alapszabállyal és költségvetéssel. Fő intézőszerv a hegyközségi választmány az elnök irányítása mellett, míg a rendészeti ügyek a hegyközségi bíró alá tartoznak, akinek 2 állandó kerülő és több időszakai pásztor áll rendelkezésére. A hegyközségnek külön vagyona nincs. Évi költségvetése 17,836 koronát mutat, amit holdankint kivette szednek be.

Az urbéres közönség tulajdonában 7 hold fiatal erdő van, amelyen 47 birtokos osztozkodik kisebb-nagyobb résztulajdonnal. Az ügyeket egy választott vezetőség intézi.

Az egyházközségek közül legnépesebb és legvagyonosabb a református egyház, amelynek ősrégi temploma, parochiája és 1903-ig saját iskolája is volt. Vagyonát képezi 5 hold szántó, 0,5 hold szőlő, mint a dologi szükségletek részbeni fedezetére szolgáló egyház vagyon. Továbbá 23 hold szántó, 1 hold szőlő, mint lelkészi- és 14 hold szántó, mint kántori javadalom. Az egyházközség jelenlegi tagjainak száma 405. Az évi költségvetés 16,000 koronát mutat, amit vagyoni helyzet szerint vetnek ki a hivekre.

Az egyházközség tevékeny lelkészenek vezetése alatt igen mozgalmas vallásos életet él. Az istentiszteletek látogatottak. Télről-télre működik a ref. leány- és legényegylet. Számos vallásos estét tartottak, ahol énekléssel, szavalással, vallásos és kulturális kérdések tárgyalásával töltik el a tél hosszú estéit. Az egyházközség tagjai ragaszkodnak egyházukhoz és jelentékeny adományaikkal, munkájukkal támogatják azt.

A római- és görög katolikus egyházak karöltve haladnak. Templomuk nincs és ideiglenesen az állami iskola egyik termében tartanak vasárnaponként istentiszteletet, amikor egymást felváltva, hol az orosz-i róm. kath. hol a kovászóí gör. kath. lelkész fungálnak. Hitéletük igen mély és bensőséges. Nagy áldozatkészséggel gyűjtik a pénzt egy kápolna építésére. Az eddigi közadakozásból mintegy 40,000 korona folyt be.

A zsidó hitközségnek a falu egyik végén kőből épült imaháza van. Az egyházi ügyeket a hitközségi előljáróság intézi egy gondnok vezetése alatt. Van metszőjük és időnkint vallásos chajder iskolájuk. Vallási buzgóságuk, összetartásuk közmondásos.

A községben 20 év óta működik a hitelszövetkezet, előbb az »Országos Központi Hitelszövetkezet Budapest« majd a »Szövetkezeti Központ Ungvár« felügyelete és támogatása mellett. Helybeli vezetői a ref. lelkész és az állami iskola igazgatója. A szövetkezet évről-évre fejlődő vonalat mutat. Míg az 1927. évi újraindulásnál a tagok száma 87 volt, ma 270. Alaptőkéje 28,000 korona. Betétállománya 1930. dec. 31-én 98,389 korona volt. A kihelyezett hitel 200,000 korona körül van több községben elosztva. A község lelkesen támogatja az intézményt és a vezetőség meggondolt munkájával a falu fejlődésének, jobb boldogulásának szolgálatába állította azt. A nagy kamatú kölcsönök, uzsora hitelek átvétele, konvertálása, a takarékosagra nevelés, a legelő finanszírozása, Ujbene felépítésének lehetővé tétele jelzik munkájának utját.

Az 1931. év meghozta a falu villanyosítását és a jövő évben ki fogják építeni a községet átvezető betonutat.

Munkánk egybeállításának idején a község bírása Danku János, jegyzője Orlovszky Gyula volt. A református egyház papja Toldy György, gondnoka idős Orémusz László. A róm. és gör. kath. egyházak gondnoka idős Tóth István, a zsidó hitközségé Friedmann Adolf. A hegyközség elnöke Steinberger Izidor, bírása Sztojka András volt. Az urbéres elnöki tisztelet Vass Károly töltötte be. A csendőrors felett parancsnokolt Pešek Vaclav tiszthelyettes, A póstaügynökséget vezette Finta István ny. jegyző.

Az állami iskola tanítótestületét Mónus Gyula igazgatótanító vezetése alatt Bertsik Andorné, Adorján Erzsébet rendes- és Bajza Aranka kézimunka tanítónő alkották.

A csehszlovák iskola vezetője Ján Mecnár volt.

Fel kell említenünk a község fellendítését munkáló és a református egyházat bőkezűen támogató Pum József, nyug. min. tanácsosnak nevét.

IX. Szürettől—Szüretig.

(Egy év a falu történetéből.)

»Bor a mi kenyérünk.« — kiáltotta világgá a nagy romlás közepett egyik jeles földink. Ezzel a jelszóval sokak figyelmét irányította rá a bajba jutott szőlőművelésre és arra a tényre, hogy Podkárpatzská-Rusznak ezen a részén a lakosság mindent a szőlőtől, helyesebben a szürettől, vár.

Szüret. Valaha e szó a vigság, a többit nem kívánó megelégedettség, a beteljesült vágy fogalma volt és olyan kedves dolgot jelentett, ahová csak örömtelt arccal lehetett elmenni. A régi, híres szüreteken tombolt a jókedv, szólt a muzsika, áradt a bőség, a jólét.

Ma a szüret csupa gond. Az arcok az egész év lepergése alatt talán ekkor öltik a legnagyobb szomorúságot és ha máskor nem, most láthatók a homlokok gondredői. Mi lesz a szőlő ára? — ez a kérdés foglalkoztat kicsit, nagyot, gazdát, munkást már jó hetekkel a szüret előtt. Mi lesz a bor ára? — mert ettől függ a gazda ekzisztenciája, a munkás keresete, az iparos jövedelme, a kereskedő egész évi bevétele. Orvos, ügyvéd, mérnök, vállalkozó, az itt lakó társadalom minden rétege e kérdés felett töpreng, mert a szürettől függ, hogy lesz-e egészséges vérkeringés e hatalmas szervezetben vagy pedig vérszegényen elalél minden. Nem csoda tehát, ha a beneiek életében az év legnagyobb eseménye, fordulópontja: a szüret.

Ideges izgalomban él itt ilyenkor minden és mindenki, mintha kicserélték volna az embereket. Futkos mindenki. Az egyik csemege-szőllőjét szeretné kosaraztatni és szaladgál veendő után, a másíknak hordót kell beszereznie, a harmadik kölcsönt hajszol a szürethez, a negyedik itt is, ott is próbálkozik, mert nincs szüretelő készsége és másnál kell megszürnie a bort. Minden ember a szüret ügyében jön-megy.

Az egész falu nyugalmas, tempós életéből máról-holnapra teljesen kizökken. Az utcán veszedelmesen nagy lesz a forgalom. Dübörögnek az üres vagy teli kádat hordozó szekerek. Jönnek mennek a teherautók és még eltürt szekértársaikkal együtt pincékhez, állomáshoz szállítják az éppen most kicsurrant hegylevét, a gyermekek kedvenc italát: az édes mustot. A környező falvak itt szőlővel bíró kiscsajdái felrakják az egész familiát szekerekre, a szüretelő edények a saroglyára kerülnek és vonul a végeláthatatlan szekérvonat végig a falun.

Szembe jön vele a másik másirányból, más határrész felé igyekezve. »Ha-hó, ha-hó, vigyázzon kend!« — kiáltják itt. »Térj, az áldóját!« — javasolják amott. Istenkísértés az utcán való járás.

Hát még az a nagy népvándorlás, amit a világ négy tájéka felől a hegyek felé özönlő gyalogos munkáshad mutat? 20—30 kilométernyi körzetből minden ép kéz-láb ember a szüretre siet. Becse van ilyenkor minden segítő kéznek a 8 éves gyerektől — a tipegő aggastyánig.

Nézzünk szét a nyár vége óta méltóságosan hallgató és a gerezdek millióit érlelő hegyoldalakon. Vajjon mi történik ott? Sürgés-forgás. Szorgos munkában minden kéz. Táncos ütemeket kopognak a bognárok kalapácsi, feszül az abroncs, hajlik, szorúl a donga. Vaslábakra állított nagy üstökben rotyog a hordó forrázásához a víz. Itt még csak a hordókat, kádakat hozzák rendbe, amott már tisztán, ásítózva készen áll a pince, benne szép katonás sorban nyújtózkodnak, terpeszkednek a nagy hasú üres hordók. Hü, be szomjasok! Lesz-e annyi nedű a szőlőkben, hogy ez a sok kongó, üres has megtelüljön?

Amott pedig valóságos ostrom fejlődik fel. A szedők százai rohamozzák meg a hegyoldalakat. Kinek tál, kinek sajtár vagy tisztára mosott fazék az egyik kezében, a másikban élesre fent kés. Nyisszanak a kötések, széjjel tárulnak a drága bokrok és kikukucskálnak a sárgára érett, mézédés fürtök és zsákmányként kerülnek a szedők, majd a puttonos fiúk edényeibe.

A gazda pedig odalent a borház körül azt sem tudja, hol a feje? Ezt, azt kérnek, kérdeznek tőle. Itt az abroncs pattant, ott a puttonheveder szakadt. Kint baj van még a présel vagy a darálóval, bent egy hordó rakoncátlankodik. Biz' Isten bele lehet bolondulni!

Végre készen áll minden. Leérkezik az első putton szőlő és belekerül a daráló öblös torkába. A keréknél álló markos legény fohászodik egy nagyot, lendít egyet a masinán és kicsurran a mindent jelentő drága nedű.

A szétzuzzott szőlő a taposók lába és onnan a prés alá kerül. Irgalmatlanul gyomrozzák, csavarják, sajtoltják szegényt, hogy kibocsássa magából az utolsó cseppet is. Telnek a hordók és ha jó volt a nyár, az ősz: tele lesz a pince is.

Mennyi aggodalom volt, remegés az időjárásért, kemény harc a peronospora, moly és száz más ellenség ellen. Mennyi verejték hullott alá a göröngyökre, míg a gazda így fohászodhatik fel: »Hála Istennek, a pincémbe van már!«. Egy jégeső a nyáron, egy kis fagy májusban vagy egy kiadós esőzés szeptemberben és nincs szüret. Egy langyos, meleg eső júniusban, utána újra napsütés és a peronospora pár óra alatt tönkre teszi a félhatárt. Ugy kell babusgatni, simogatni, kedvében járni, mint a legkényesebb dámának.

Két hét alatt szokott a szüret lezajlani. Utána újra csend borul a tájra. A nagy lázas munka után újra visszaállt a régi, az örök tempó ütemessége. Még trágyáztatnak, a téli fagy ellen fednek, de ezek már utolsó akkordjai a szőlő éves munkájának. Aztán ezek is elhangzanak. Vége. Nincs tovább. Itt a tél!

A hegykoszorú sziklás aljába vágott, robbantott pincékben pedig ezalatt tájékozik, forr a must és ha megelégette a haragos játékot, ő is lecsendesedik, elhallgat és a boltives pincék nagy csendü homályában észrevétlenül tisztulni kezd és úgy András napja táján a beléje furakodó hosszú csőrű borlopó, arany csillogású, kristálytisztá, gyöngyökben játszó, pompás italt hoz a napfényre: az újbort.

Most kezdődik aztán a szegény gazda vesszőfutása. Neki is, munkásának is félre kell állniok. Egy év gondjának, verejtékének gyümölcse fekszik a pincékben, de ez már nem az övék többé, hanem az éhes, zabálni vágyó, feneketlen gyomrú spekulációé. Megjelenik a siserahad, amely a verejtékező munka idején csak lebzsel, lopta a napot. Mint éhes ordas csapat nagy mohó falánksággal veti magát az áldott munka nemes gyümölcseire. Spekulánsok, csoportok, kartelek egy huron pendülve igyekeznek zsebrevágni a magáramaradt, szervezetlen, tétován váró gazda jövedelmét és a munkás jövő évi keresetét. Hiába, így kell lennie, mert nincs szervezkedés, nincs összetartás, tünni kell hát a poloskahad vérszivását.

Gazdáink, munkásaink nevében jajdulunk így fel, mert tudja-e az igen tisztelt közönség, hogy azért a borért, amit Kassán 10—15 koronáért, Prágában 15—20 koronáért adnak az asztalra, mennyit kap az itteni borosgazda? Megmondjuk: 1930. évben 1 korona 80 fillért, 1932. évben pedig csak 1 azaz egy koronát.

A falánk közvetítés hasznát 1 koronától, 20 koronáig könnyű kiszámítani 2—3 korona adó és szállítás levonásával. De nem úgy a gazdáét, akinek 1930. évben 5—10 fillér literenkinti jövedelme, 1931. évben pedig 60—70 fillér ráfizetése volt.

Ezért van a nagy borkrizis, ezért nincs jövedelmük gazdáinknak és keresetük munkásainknak, mert ráfizető gazdálkodás mellett lehet-e megérdemelt munkabérekről szó? Így zsebeldi be a falánk nép jövedelmét a gazdának és keresetét a munkásnak és így drágítja meg a borfogyasztást. Beszélnek fűt-fát, csürik-csavarják a dogot, magyarázzák mindenféle képen, de a való igazság csak ez. Mindent megdöntően áll a két szám: 1 korona termelői- és 20 korona fogyasztói ár.

Szervezetlen, tőkeszegény szőlősgazdáink így véreznek el. Ezért nem vigsgág, de nagy gond ma a szüret.

A tél nagy álmosan köszönt reánk.

A határ elcsendesül, ember, állat a négyfál közé szorúl.

A gazda odahaza babrálgat, a munkás egy kis keresetre les és harcol a téllal. A jobb módúak (beh kevesen vannak!) elterpeszkednek melegre fűtött szobáikban. Emitt roskadoznak az asztalok, amott az ürességtől akár a sztratoszférába emelkedhetnek.

A fehér hótakaró alatt meglapulva pislogó kis falusiházakban megindul a hallatlan takarékoskodás ott, ahol kevés van, (be sok van ilyen!) és ahol ez sincs, ott némán, magába fojtottan kuporog az inség.

Az iskola, a tanítóság, a lelkész ideje ez. A legnagyobb energiát most fejtik ki. Ráér a falunépe a művelődésre. Iskoláinkat már régen a téli 5 hónapra állítottuk be. Az ősz, a tavasz és nyár munkája mit sem ér. Most kell az anyag nagy részével végezni, mert a gyermeksereg a jól fűtött, meleg tantermekben tel. Mindennap eljönnek, ki jól öltözöten, ki rongyosan. Áhítatosan figyelnek, mert nem vonza őket — a föld csemetéit — az üde, zöld határ. Fagy van. Hideg van.

Szinielőadások, vallásos esték, könyvtári órák stb. hoznak egy kis tarkaságot a nagy unalomba.

Megindul az egymáshoz járás, a tere-fere, szövés-fonás, a nagy éjszakába nyúló mesemondás. A férfiak nagy előszertettel járnak el a község ügyeit tárgyaló gyűlésekre. Minden kis esemény szenzáció most és letárgyalni való. Feljött a beszédes nénik napja. Házuk ilyenkor valóságos kaszinó. De érdemes is őket végig hallgatni ám. Különösen egy himes szájú van köztük (de szeretnők a nevét kiírni, de nem lehet, mert kedves a testiétségünk.) Csupa zamat a beszéde. Ötlet, ötlet után, talpraesett hasonlatok, pompás kiszólások, a bonyodalmas dolgok mesés szövése és az a tarka, himes szóáradat csak úgy ömlenek, viharoznak, nevetnek kedves, beszédes száján. (Majd, ha időnk lesz, közreadunk egy bokrétára valót.) Így mesélni, tarka himet szöni talán egy író sem tud.

Sok beszéd, sok unalom: ez a falusi tél.

Aztán gyorsan változik a kép, ha megcsordul az eresz és a sikon végig fúj a meleg márciusi szél, amelynek érintésétől emberen, állaton végigborzong a tétlenségre kárhoztatott őserő. Egyet ráznak magukon és megindulnak a munkás karok a határ felé, hogy új erőfeszítéssel, új neki rugaszkodással, a tavasznak, nyárnak verejtekezésében, kicsikarják az áldott földből a megérdemelt áldást, amiből aztán újra csak morzsák maradnak itt, míg a lángját, színét-javát el fogja vinni más.

Nincs most már helye a beszédnek. Csitt, legyünk csendesen. A kiürült falu, a kongó hombárok, az üres csűrök, ásitó magtárak, nyitva hagyott ajtaju pincék várakozóan, félően, nyugtalanul tekintenek a határban folyó nagy harcra...

Istenem. Istenem, milyen lesz az aratás, lesz-e jó szüret, ád-e a jó Isten bort, buzát és lesz-e annak ára, lesz-e jólét, lesz-e békesség?

X. Összefoglaló kép.

Munkánk végére jutottunk.

Bemutattunk egy magyar falut, amely tisztaságával, rendszerezetével azonnal feltűnik. A falu kedves fekvése, pompás klimája, hegykoszorúja, rendben tartott mezőségei, árnyas gyümölcsösei a szemlélőt gyönyörűséggel töltik el és nyári időben a nyaralók százait vonzák ide. A nép tisztességtudása, kultúraszerezete, feltétlen becsületessége meglepően hat és mindez együttvéve úgy tárul a felületes néző elé, mint valami boldog, meglegedett, jólétnek örvendő falu képe. Ugy hisszük azonban, hogy aki ezeket a sorokat olvasta, észrevette a kép árnyoldalait is. Észrevette, hogy a boldog meglegedettséget árasztó külszin leple alatt verejtékező munka folyik a létért, a mindennapi falat kenyérért.

A falu népének önérzetes büszkesége, szemérmes volta takargatja a nyomort, amelyre rávilágított az itt boncolgatott gazdasági s szociális helyzet.

Lebilincselő a külső kép, amit Bene községe nyújt, de meg kell látnunk azt a bámulatra méltó energiát, végtelenül nagy önmegtagadást, soha el nem fáradó munkát is, amellyel — szörnyű élet-halál harcuk dacára is — fenntartják önmagukat és megőrzik a falu harmóniáját.

Ennek a falunak, a másodiknak, harmadiknak... századiknak tisztasága, rendje, jóhiszemű becsületessége a magyar pór-nép páratlan önfegyelmességének, meg nem törhető munkakészségének egy-egy diadala.

Bene község vázlatos képe tehát itt van. Vajjon milyen lehet a többi százé, ezeré? Jobbak-e? Rosszabbak-e?

A multba visszatekintettünk, a jelent lerögzítettük, vajjon milyen lesz — fejlődő-e vagy visszaeső — a nem látható, kifürkészhetetlen, ködbe vesző jövő?

XI. Bene világ helyzete.

A pontos és kimerítő statisztikai adatok alapján megkíséreljük, hogy ezt is megállapíthassuk.

Nincs még hasonló faluismertetésünk Csehszlovákia területéről és így nincsen módunkban, hogy összehasonlítsuk a falvak életét és az összehasonlítás segítségével megtaláljuk a csehszlovákiai magyar falvak sajátos ritmusát. Kereshetjük azonban Benének európai és csehszlovákiai viszonylatban a helyzetét, hogy mi az életének általánosan és örökkön emberi üteme.

Bene népességi mozgalma.

80 év alatt (1850—1930) több, mint a kétszeresére szaporodott fel lakóinak száma. Malthus tanítására tehát rácsafol Bene is, vagyis 80 év kellett ahhoz, amihez Malthus csak 25 évet számított. A statisztikai adatok eredményével már jobban egyezik a 80 év tanuságtétele, tekintve, hogy a statisztika szerint 100—120 év alatt számíthatunk a lakosság megkétszereződésére. Ha Bene látszólag előljár, úgy az inkább magyarázható azzal, hogy beköltözés révén is növekedett lakóinak száma, mint azzal, hogy népének életereje különb lenne az általánosnál.

Nem különb, de nem is gyengébb a vitalitása, amit meg kell említenünk azért, mert a hivatalos statisztikai adatok szerint a magyar népelemek szaporodási százalékszámát Podkárpatzská Ruszban az utolsó 10 év alatt csak 5.7 % volt, míg az átlagos szaporulat 19.6 %-osnak mutatkozott.

Figyeljük meg Bene magyar lakosságának szaporodását. 1921-ben 615 lélek volt és 1930. évben már 833-at talál a népszámlálás. A hivatalos összeírás szerint a község minden nemzetiségű lakosságának összes száma 962 volt, de mi csak 907-et számláltunk, mert az összeírás alkalmával 55 idegen falubeli munkás tartózkodott a faluban. Ha e különbséget is a magyarság rovására írjuk, még mindig marad 778 magyar nemzetiségű lakos. A 10 éves szaporodás százalékszámát még ez esetben is 26.49 lesz, ami nem csak a magyarság százalékszámát, de az általánosat is jóval felülmúlja.

1850-től 1880-ig, 30 éven át a népesedési mozgalom látványosan szünetel, sőt 1863-ban és 1869-től 1880-ig visszaesést mutat, aminek oka valami járvány lesz. (A faluban kolerajárvány emléke maradt fenn.)

Az 1880—1890-es időszakban Gejóc (Gejovce) vidékéről 15 család vándorolt be, ami a népesség szokatlan megnövekedését okozta. (411—539.)

1890-től 1921-ig idegen behatásoktól mentesnek mutatkozik a népmozgalom, sőt még a világháborúnak hatását sem észlelhetjük, mert hiszen közel 100 fővel szaporodott a lakosság az 1910—1921-es időszakban.

Az 1921—1931-es évtizedben a közigazgatásnak átszervezése (a jegyzőségek Benébe való áthelyezése) hivatalnokoknak és csendőrcsaládoknak betelepülését vonta maga után. Cselédfamiliák is telepedtek le úgy, hogy a népesség 780-ról 907-re szaporodott.

A falu katolikusainak soraiban csökkenő tendenciájú a szaporodás, mert 1890-től kezdve tízévenként a szaporodás haladványában a differenciának 24, 29, 33, 36-nak kellene lennie, a valóságban pedig csak 24, 21, 24, 24.

A református családok népesedési mozgalma 1900 és 1910 között mélypontot mutat (12), majd virágába szökik az életerejük és ezt a képet mutatja:

Elméletileg 77, 100, 109, 131 lenne a haladvány differenciája, a valóságban 77, 12, 65, 137 volt.

Érdekes, hogy 1921-ben 112 izraelita vallású közül magyarnak vallotta magát 14, 1931-ben pedig 72 közül 18, tehát írhatnók, hogy a tíz év nem növelte a cionista öntudatot, hanem inkább a magyarság javára billentette a mérleget.

Az 1910-es népszámlálás szerint
298 felnőtt (20—59 éves) mellett
360 gyerek és
41 öreg élt.

Minden két felnőttre 2—3 gyerek esett. 60 éven felül a lakosság 5.9 %-a élt, ami elég jó egészség jelének tekinthető.

A kivándorlás háború előtt nagyarányú volt. Amerikába mentek ki és jöttek vissza. A kisgazdák vagyonának 50—60 %-a amerikai pénzből való. A háború kitörésekor az Egyesült Államokban 9 család, 12 családfő volt künn. Háború után hazajött 5 család, 10 családfő, majd újra visszament 1 család és 1 családfő.

Argentínába 3—4 év előtt kiment 2 családfő, 1 hazajött. Franciaországba kiment 1 család, 2 családfő, akik hazajöttek.

Bene népsűrűsége.

9.36 négyzetkilométeren 907 lakos él, A 100-as sűrűségi tényezőt ezzel elérte Bene népsűrűsége és beilleszkedik a csehszlovákiai általános képbe, de a podk. ruszi viszonyokat

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Mónus Gyula – Szerényi Ferdinánd: Bene község jelene és multja

(57) és a szlovenszkóiakat (68) túlszárnyalja, közeledik köztársaságunk nyugati részeinek viszonyaihoz (123—135).

Középeurópai viszonylatban megfelel az alföldi viszonyoknak és elválík a felvidék ritkább sűrűségű típusától, sőt, mint az alföld és hegyvidék határán fekvő helynek a rendkívüli helyzeti energiája megnyilvánul abban, hogy a sűrűsége nagyobb még az alföldi átlagnál is.

Bene szociális és gazdasági viszonyai.

A probléma abból a tényből adódik, hogy 202 család közül 144-nek nincs meg a létminimuma.

Ennek okát csak a birtokviszonyok aránytalanságában találjuk meg, mert az általános szociofizikai feltételeknek Bene határa megfelel.

Mik a lakosság szociofizikai feltételei?

Kephaliákban számítjuk az ember erő — anyag — szükségletét és földigényét, amelynek kielégítetlensége a szegénységnek és nyomorúságnak természetes okává lesz.

Minden emberre, fejre (kephalos) kb. 10,000 négyzetméter földigény esik és pedig

szántó kell 3600 négyzetméter, hogy megteremjen a 3 és fél mázsa kenyérszükségletet fedező kenyérmag (2 és fél mázsa liszt),

rét 893 négyzetméter kell,

legelő 381 négyzetméter, hogy megteremjen az a fű, illetve szénamennyiség, amiből olyan tehenet tarthat, amelyik évente legalább 880 liter tejet ad és legalább 1 borjut ellik, hogy tej, vaj (44 kgr.) és hus (275 kg.) szükségletét kielégíthesse.

Erdőt 2110 négyzetmétert, kertet 78 négyzetmétert számítunk, valamint a házra 90 négyzetmétert.

Vegyük most Bene viszonyait:

907 lakosnak kell	326.5 hektár	szántó, van	436.7 a beneieknek,
	80.1	„ rét	„ 15.9
	34.5	„ legelő	„ 103.5
	191.4	„ erdő	„ 29.9

Világos ebből az összehasonlításból, hogy Benének van elég szántóföldje, legelője, de kaszálója, rétje nincsen elég, így szántóinak feleslegét takarmánytermelésre használja fel. Búzát csak 120.8 hektáron termel, de ha hozzávesszük a tengerivel, árpával, zabbal, burgonyával bevetett területnek 60 %-át, akkor megkapjuk a nélkülözhetetlenül szükséges szántóterületet kenyérmagvak termesztésére.

Bene lakosságának mostoha gazdasági helyzetét nem írhatjuk tehát a természetnek rovására, mert hiszen kephaliák-

ban nincsen hiány, annál kevésbé, mert a szőlők hasznát nem is vettük számításba. Eszünkbe jut Henry Georgenak (Haladás és szegénység) megállapítása, hogy az egyenlőtlen vagyongosztlás korunknak az átka és veszedelme, mert a nyomor-nak nem a természet mostohasága az oka.

Igaz-e ez Bene esetében?

1 birtokosé az állatállomány egyötöde és húszé a négyötöde.

3 birtokosé a szőlők kétötöde és 94-é a háromötöde.

6 birtokosé több, mint a szántók fele és 66-é kevesebb, mint a fele.

24 családnak van 27 hold kaszálója, 42-nek nincs semmije.

39 családnak van 124 legelőjoga, 27-nek nincs.

74 családnak van 52 hold erdeje, 128-nak nincsen.

21 családnak van olyan birtoka, hogy autarkiasan gazdálkodhat, azaz birtokán megterem minden ami a család fenntartásához kell.

Az 59 kisgazdacsaládban a napi átlagjövedelem fejenként 4.35 koronától 1.90 koronáig terjed.

A 85 munkáscsaládban pedig csak 2.43 koronától 1.90 koronáig.

Benére nem vonatkozott a földreform, mert nem volt olyan nagybirtok, amely felosztásra kerülhetett volna, de a meglevő középirtokok is akadályozói voltak a falu fejlődésének, amikor megtagadták a háztelkekre vágyó munkáscsaládoknak a megfelelő birtokrész parcellázását és beszorították az otthonra vágyókat Ujbene pocsolyás, egészségtelen területére. Ugyanis a régi falu két végét nagyobb birtokok zárják le és utjába állottak a természetes fejlődésnek.

A falu fejlődéséről ennél fogva csak relatíven beszélhetünk, mert ha a házak lakottsága tekintetében javuló tendencia mutatkozik is, ha a tisztán sáréptmények el is tűntek: mégis a házak egyrésze egészségtelen környezetben épült és majdnem mind mégis csak vályogépület.

A lakásviszonyok így alakultak:

1910-ben	129	házban	689	ember	lakott,	a	lakottság	százalékszám	5.34%
1921-ben	139	„	780	„	„	„	„	„	5.61%
1931-ben	168	„	907	„	„	„	„	„	5.39%

Benében a lakosság elégtelen gazdasági helyzetének másik tényezője az, hogy a falu határának tekintélyes része külbirtokosok kezében van és így az elméletileg kiszámított kephaliafedezet voltaképpen korrekturna szorúl.

Bene gazdasági viszonyait összehasonlíthatjuk Podk. Rusz és az egész köztársaság viszonyaival és akkor a jövő gazdasági képének harmadik tényezőjét is megtaláljuk.

Milyen a benei embernek helyzete, ha nemcsak benei birtokosként, hanem podkárpátszka ruszi lakosként és csehszlovák polgárként is tekintetbe vesszük helyzetét?

A benei embernek több a szántója, szőlője, kertje, mint általában a podk. ruszi lakosnak vagy a csehszlovák polgárnak, de

jóval kevesebb az erdeje, rétje és a legelője.

A beneieknek tehát juthat a kenyérből, a föld megteremheti a szükséges magvakat. Korunk kommercializált gazdálkodása mellett olyan termelésre kell gondolnia, ami a piac részére is juttat árút, amiből pénzt vehet be. Benének szőlőiben megvan erre az adottság. Ám a szőlők jó trágyázásra szorulnak, kellene tehát a jószág, de ehhez több legelő, több kaszáló kellene, ez azonban Benében szűken van.

A szántókon dán példára üzött takarmánytermelés jelenené azt a tangenciális erőt, amely a mai gazdálkodás tehetetlen körfutásából megmutatná a kivezető utat. A kiadós takarmánytermesztés a következő folyamatot indíthatná meg:

lenne elegendő takarmány,
megfelelő jószágállomány,
kielégítő trágyázás,
jövedelmezőbb szőlőtermelés,
több munkaalkalom,
fokozódó kereset,
magasabb életszínvonal,
a szegénység problémájának megoldása.

Ez az egyik lehetőség.

A másik volna a lakosság szervezkedése, hogy a külbirtokosoktól megszerezze a falu határának azt a részét, amelyre még szüksége van, hogy kielégíthesse kephaliaszükségletét. Erre a célra szervezkednie kell és céltudatosan kell birtokába kerítenie a külbirtokosok kezén levő birtokrészeket.

A harmadik volna valami földreform-féle, amelynek azonban semmiesetre sem szabadna jelentenie a földnek még katasztrófálisabb eldarabolását vagy még kevésbé egy kézbe való koncentrálását, hanem valami kollektívum vagy termelőszövetkezet formájában kellene megtörténnie, hogy a megszerzett birtokrészekben a szövetkezet tagjai önszántukból gazdálkodjanak kollektíven.

A termelés reformjától,

a tervszerű birtokpolitikától,

a kollektívum megszervezett gazdálkodásától várhatjuk Bene mai sorsának jobbra fordulását.

Ezek az intern tényezőkön kívül meg kell említenünk azt is, hogy Bene mai gazdasági váltságának extern okai is vannak és pedig:

1. Bene szőlőgazdasága elvesztette piacát, amely azelőtt

Galiciában volt, ma a vámhatárok miatt azonban számba nem jöhet. Köztársaságunk területén még nem talált megfelelő piacot. Az érdeklődés most kezd a történelmi országrészek fogyasztói részéről a benei borpiac felé fordulni. Ezen a téren az értékesítőszövetkezetnek valami kísérlete is megvan már Benében, hogy a közvetítő kereskedelem kénye-kedvének ne legyenek annyira kiszolgáltatva.

2. A benei bor nem tud versenyezni a külföldi borokkal a mai tarifális viszonyok mellett, az erre hivatott tényezőknek megfelelő tarifareformot vagy tarifakedvezményt kell tehát biztosítaniok.

3. A benei szőlők felújításához kamatmentes kölcsönre van szükség és ezt csak az állam nyújthatja Bene népének, az állam, amelynek lojális polgára.

Forrásaink a következők voltak:

Lehóczky: Bereg vármegye monografiája.

A lelkészi írártárban található feljegyzések.

Pum József ny. min. tanácsos, helybeli földbirtokos tulajdonában levő okmányok és régi feljegyzések.

Öregebb emberek felvilágosításai.

Bene község kataszteri térképe.

Bene község kataszteri ívei.

A földbirtokok tulajdonában történt változások nyomozása.

A jegyzői iroda ide vonatkozó íratai, okmányai.

Az úrbéres-birtokosság naplója.

A benei hegyközség íratai és naplói.

A benei hitelszövetkezet könyvei és az adósságok konvertálására vonatkozó kimutatás.

Az általunk készített íveken és általunk végrehajtott külön népszámlálás a munkához szükséges adatok beszerzése céljából.

Tartalom mutató.

Előszó	5. oldal.
I. Bene község fekvése	7. „
II. A község története	12. „
III. A község lakói	15. „
IV. Gazdasági helyzet	22. „
1. Szőlőgazdaság	23. „
2. Mezőgazdaság	26. „
3. Legelő	29. „
4. Kaszálók (rétek)	30. „
5. Erdőgazdaság	30. „
6. Állattenyésztés	31. „
7. Gyümölcsészet	32. „
8. Méhészet	32. „
V. Szociális helyzet	34. „
1. A kisgazdák helyzete	39. „
2. A munkásság helyzete	42. „
VI. Kulturális élet	47. „
VII. Egészségügy	52. „
VIII. A község erkölcsi testületei	56. „
IX. Szürettől—Szüretig	59. „
X. Összefoglaló kép	63. „
XI. Bene világhelyzete	64. „